

CIGÁNYFÚRÓ

KISEBBSÉGSZELLEMI MŰVÉSZETI ÉS KÖZÉRTETI FOLYÓIRAT

Ady Endre

A NOBEL-DÍJ

Svédország beletörődött, hogy Norvégia ura legyen a sorsának. A svéd miniszterelnök büszkén jelentette ki:

– Svédország szívesen lesz a humanizmus mártírja is inkább, mintsem vétsen a humanizmus ellen. Mi, ha kell, egész létünket áldozzuk fel a világbékéért. Mi olyan nép vagyunk, akik Nobelet adunk a világnak.

Eközben azonban híre jött, hogy a norvég storthing nem akar lemondani a Nobel-díj odaítélésének jogáról, mely díj tudvalevőleg a világbékét szolgálja.

A norvégek azt vitatták, hogy ők a világbéke hivatott bírói. A svédek azt hangoztatták, hogy Nobel svéd volt, s a világbékét a svédeknek kell megcsinálni.

Rettenetes, véres háború tört ki. Mikor már a skandináv föld vérbe fúlt, megkötötték a békét. A két nép kiegyezett, s a Nobel-díj millióit fölosztották egymás között – hadseregeik újjászervezéséhez.

SZERZŐINK:

Antal István
Balogh Attila
Julián Beck
Νικοςσ Δαωανελοςζ
Endródi Szabó Ernő
Allen Ginsberg
Györgydeák György
Gyukics Gábor
Anselm Holló
Josef Koudelka
Hal Sirowitz
Sparrow
Tamás Amaryllis
Rüdiger Vossen

-DRÁGÁH BÉLVÉD ÉGÉK ÉRTÁU - 1979. IX

SZEMELVÉNYEK:

„...Nincs említésre méltó változás, mondja búcsúversével Ginsberg, a halál nem értékeli át, ami fontos volt egy életen át, a haldoklás pedig alkalom lehet az összegzésre.”

„...Legyen az ember köz- vagy magáníró, elmélkedjen egy ombudsman teóriáin vagy egy ombudswoman tomporán, a politika mindenképpen túlságosan alacsony szinten veti fel az élet kérdéseit, és mindig önmagát gerjesztő, hazug módon.”

HÖLGYEK, URAK!*

Ilyen, olyan, sőt, amolyan tisztelettel köszönöm a lehetőséget a felszólalásra, melynek tárgya a magyarországi cigány újságok, köztük a *Cigányfűró* című kisebbség-szellemű, művészeti és közérzeti folyóirat elemzése, kincstári finanszírozásának oka és mértéke.

Helyzetem könnyűnek s egyoldalúnak tűnik, hisz a Brit Birodalomban ilyen jellegű problémák, feladatok természetesen nincsenek, mert a londoni kormány már évszázadokkal ezelőtt megszüntette a nomádoknak fenntartott gettókat, rezervátumokat, s a birodalom cigányait angolszászáá honosította. Számukra angolkertes villákat jelölt ki, éhezésüket pedig rendelettel tiltotta be jellegzetes angol étel-specialitások tálalásával. A birodalomban élő cigányok és egyéb peripatetikusok (értsd Arisztotelész definícióját: sétálva filozofáló csoport) helyzete annyira javult, hogy azok hölgy tagjai a brit nemzeti kaszinóban rendszeres látogatók, s az angol királyi család férfi tagjaival teázgatnak – igaz, kompromisszum árán, mert az angol arisztokrácia által javasolt öt órát negyed hatra kellett módosítani a makacs-ságukról híres cigányok miatt.

A leírtak miatt angol és egyéb nemes országból származó antropológusok, nyelvészek, cigánykutatók és más tudósok arra kényszerültek, hogy a veszélyes, de romantikus víkendnek ígérkező kelet-európai s balkáni országokban találjanak cigányokra, megszámlolják nyelvük szavait, gyermekeiket darabszámra, majd hazautazva, a kényelmes londoni egyetemek komfortjában az adatokat immár kockázatmentesen analizálják. És áttérhetnek a masszajok teheneinek vagy a mócok kecskéinek számlálására.

Talán korai volt ez a nagyszerű segítség angol cigányainkon, mert helyben: aluljárókban, Kent megye déli részén utazgatás nélkül dolgozhattak vol-

na amúgy is leterhelt tudósaik. Tehát arra kérem a nyugat-európai kollégákat, hogy ne elégedjenek meg emocionális táviratommal, jöjjenek Magyarországra, és nézzék meg, tapasztalják meg személyesen, hogy a cigány értelmiség fejéből kiirtódott a tetű az e-mail segítségével, de szívük s pszichikai létük egyre tetvesebb, s ez a tetveség már nem a folklór-szocializáltság terméke, mert az ügy közös, de a pénz nem. Aszándék, hogy az etnikum fogalmát átértelmezzem, a vér mítoszt profittként ne használjam, miniszteri előszobákban sikkad el. A cigány muzsikálós bulikon szolidaritást vállaló, tiszta egyetemista p.h.d.-je próbál kiszemelni idegenvezetőnek.

A cigány újságok finanszírozása továbbra is a nagy királyok és a kis miniszterelnökök joga maradt. Mint ahogy a cigányok megszabolásának jogát is a szintetikus konzernlovagok folklorizálták leukémiás gyerekek halála árán.

Mi közöm a cigánysághoz? Ilyen-olyan disszertációk ságán kívül csak annyi, mint Shakespeare-hez, Ginsberghez. Ha valaki ebben kételkedik, azt turistává ítéli az irodalom, és fényképezőgéppel csak etnikumtól etnikumig utazgathat. Csak a gyermeki lázadás gügyöghet igazat s újat az öregeknek. Kígyók s rendőrök martaléka a cigányság, még a görögöknél is.

A görög tudású magyar értelmiség akaratom ellenére belök a cigány mítoszba, s ahhoz, hogy ebből a mítoszból kikerülhessek, barátaimmal létrehoztuk a *Cigányfűrókisebbség-szellemű, művészeti-és közérzeti folyóiratot*.

Mielőtt lapunk koncepcióját ismertetném, két megjegyzést szükségesnek tartok:

1. A „nagy” – nem kisebbségi – lapok számára kiírt pályázatokon azért sikertelen a mi beadványunk, mert „*cigány újság*” vagyunk, s azt a kisebbségi hivatalok dolga támogatni.

2. A kisebbségi hivatalokhoz benyújtott támogatási kérelmünk elutasításakor pedig az az érv, hogy lapunk *nem a cigány népnek szól*.

Tehát nem többségi, és nem is kisebbségi emancipációs közkulturális orgánum. Folyóiratunk éppen

*Elhangzott a School of Slavonic and East European Studies University of London által megrendezett Rom Kongresszuson, 1997. június 2-án, Londonban.

ennek az „ellentmondásnak” a kettős-jelentésű, az etnikai gravitációtól független tartalmú és stílusú lehetőségeit igyekszik művészi és szakmai színvonalon közölni. Miközben sem a többségi, sem a kisebbségi (értsd: cigány) egyesületek, pártok útmutatásait nem fogadja el, látja és láttatja a cigányság etnikai és kulturális nyomorát. Folyóiratunk tehát nem kíván újabb cigány újság lenni abban az értelemben, hogy csak cigányoknak, illetve a cigányság problémájára érzékeny szűk rétegnek szóljon, és kizárólagosan csak cigány származású szerzők munkáit közölje a minőség figyelembevételével. A téma, illetve a származás lezártsága önszegregációt, médiagettót eredményez még akkor is, ha a cigányság társadalmi helyzete indokoltá teszi az etnikai szempontú folyóiratok létét. A cigányság társadalmi, kulturális közérzetéről „csak” a szimbolika eszközeivel szólunk, mert a direkt tudósítás a témát drámaisága okán enerválja, míg a metaforikus „megmutatás” azt felemeli. Szerkesztői elvnek tartjuk, hogy a kisebbség fogalmát ne csak etnikai szempontból jelenítsük meg – különösen a járványként terjedő, már-már akut származási attrakciók miatt –, hanem szellemi, művészi kisebbségként is, mert a cigányság periférikus léte vészesen hasonlít a művészi, közéleti, az államilag szubvencionált legális halmazból kiszoruló, kirekesztett, igenis kisebbséget jelentő művészek, gondolkodók léthelyzetéhez. E két árváság szimbiózisai zsigalmaszellemi élményt jelenthet, ha paralel fogalmazódik meg.

A cigány és más kisebbségek folyóiratait egy szisztematikus politikai struktúra szerint finanszírozza az állam – természetesen hatályos törvény alapján. Ez a szisztéma szigorú és határozott. A mindenkori hatalom eszméjéhez hű folyóiratokat túlpatronálja, az egyszerű igazságokat tartalmazó lapokat épphogy, a Cigányfűrőt pedig sehogya.

Szívesen illusztrálok finanszírozási helyzetünket egy példával:

Jung pszichiáternek furcsa esettel kellett szembenéznie.

Egy apa egyedül nevelte öt éves kislányát, akinek már krónikus gyakoriságú és tartalmú archetipusos álmai voltak. A professzor sokáig kezelte a kislányt, és végül az derült ki, hogy a gyermek az apa gondjait, álmait integrálta esti párnájára. A gyermek meggyógyult, és soha többé nem voltak nyomasztó álmai. Az apa viszont végre megálmodhatta eddig elrejtett

vágyait, feloldhatta önmaga előtt az önmaga problémáját.

Megítélésem szerint folyóiratunk a kislány. S a kisebbségi folyóiratokat finanszírozó hivatal az apa. Most még mi álmodjuk, írjuk meg azt, amit a kormánynak kellene megálmodnia, megtennie. Hiszem, hogy az aktuális Jung professzor meggyógyítja, megszabadítja álmaitól a Kislány-Cigányfűrőt, s a rossz álmok jogostulajdonosukhoz, a magyarkormányhoz, visszakérülnek.

Köszönöm türelmüket.

Balogh Attila

Allen Ginsberg

HALÁL ÉS HÍRNÉV

Death and Fame

Ha meghalok
 csinálhattok a testemmel akármit
 szórjátok hamvaimat a szélbe, az East Riverbe
 Temessétek el urnámat a New Jersey-beli B'Nai Israel temetőben
 De nagy temetést akarok
 Szent Patrick katedrális, Szent Márk templomot, Manhattan legnagyobb zsinagógáját
 Először is legyen ott a család, bátyám, unokaöcsém, 96 éves virgonc mostohaanyám,
 Edith, Honey néni az öreg Newarkból,
 Joel doktor, unokatestvérem Mindy, félszemű, félfülű bátyám, Gene, sógornóm, szőke
 Connie, öt unokaöcsém, mostohafivéreim és -nővéreim és mindezek unokái,
 Aztán tanítómnak, Trungpa Vajracharyának kísértet-szelleme, Gélek Rinponche is legyen
 ott, Sakyong Miphan, az óvatos Dalai Láma, jó alkalom amerikai kiruccanásra,
 Satchinanda, Swami
 Shivananda, Dehorava Baba, XVI. Karmapa, Dudjom Rinpoche, Katagari & Suzuki
 Zen-mesterek kísértetei
 s a többi Zen-mester: Baker, Whalen, Daido Lorie, Qwong, a törekeny őszhajú
 Kapleau, Tarchin Láma –
 Aztán, fölöttébb fontos, fél évszázada szaporodó szerelmeim,
 Több tucat, száz, még több, korosabb fickók, kevés haj sok pénz,
 fiatal fiúk, kikkel nemrég pucéran az ágyban, egymás látványától meghökkent sokaság,
 számlálhatatlanul, meghittén, emlékeket csereberélve
 „Megtanított meditálni, most vén veterán vagyok, az ezer napos lelki gyakorlaton túl –”
 „Földalattik peronján muzsikáltam, nem vagyok meleg, de szeretett és szerettem”
 „Több szeretetet kaptam tőle 19 évesen, mint bármikor akárkitől”
 „Feküdtünk plédek alatt, pletykáltunk, olvastuk verseimet, öleltük, csókoltuk egymást
 has a hasnál, egymás karjaiban”
 „Mindig alsónadrágban feküdtem mellé, és reggel padlón volt a gatyám”
 „Japán vagyok, mindig a faromba jött volna mesterien”
 „Egész éjjel Kerouacról & Cassadyról beszélünk Buddha-ülésben, aztán parancsnoki
 ágyában aludtunk”
 „Gyöngédség-igénye akkora volt, hogy nem boldoggá tenni gyalázat”
 „Magányos voltam, senkivel addig nem bújtam pucéran ágyba, oly kedves volt,
 megborzongott
 a gyomrom míg ujját végighúzta hasamon s a csípőmig mellbimbómtól –”
 „Csak feküdtem hunyt szemmel hanyatt, ő gyönyörhöz segített szájjal és derakamnál
 ujjáival”
 „Nagyszerűen fuvolázott”
 Így tereferéltünk 1946-os szerelmekről, Neal Cassady szellemébe 1997-es test és fiatal
 vér vegyült
 és meglepetés – „Te is? Azt hittem hetero vagy”!
 „Az hát, de Ginsberg kivétel, megtetszett valamiért,”
 „Elfeledtem, hogy hetero vagyok vagy homo meleg vagy langyos, önmagam voltam;

gyengéden és szeretőn vártam, hogy megcsókolja vesszőm hegyét,
 homlokomat torkomat szívemet & hasi idegközpontomat, köldökömet, faszomat,
 nyelvével csiklandozza”
 „Szerettem, ahogy szavalta ‘Hallom mögöttem: az Idő / Szárnyas hintója rémitő’, fej fej
 mellett, szemtől szembe, a párnán –”
 A szeretők közt egy 17 éves csinos srác baktat a sor végén
 „Professzorom volt a költészet-szakon, felcipeltem hozzá valami cuccot a harmadik
 emeletre,
 elcsábított, bár nem akartam, elélveztetett, hazamentem, többé sose láttam nem is
 akartam...”
 „Nem bírta felállítani, de szeretett”, „Tiszta öreg ember”, „Ügyelt rá, hogy én élvezzek
 először”
 Büszke döbbenet, együtt a tömeg a tisztesség szertartáshelyén –
 Majd költők & zenészek – diáktébolzenekarok – vénséges rock sztár Beatles, hű
 gitár-kísérők, meleg klasszikus-karmesterek, ismeretlen kultúrdzsessz-
 komponisták, pipogya trombitások, bőgős & natúrkürtös fekete zsenik,
 népdalénekesek-hegedűsök gitárral tamburinnal harmónikával mandolinnal
 citerával négylikú sípokkal & fémdudákkal
 Aztán a 60-as évek hindu misztikáján nevelkedett ügyeskezü romantikus olasz
 realisták, hajdani fauvista költők-festők Toscanából, klasszicisták, massachusettsi
 szürreális senkiházik európai nejjel, gipsz olaj vízfesték-művész szegényes
 vázlatfüzettel, a vidéki Amerika mesterei
 Majd középiskolai tanárok, magányos ír könyvtárosok, érzékeny könyvgyűjtők,
 szexemancipációs csapatok sőt hadseregek, mindkét nembeli hölgyek
 „Nyakra-főre találkoztunk, sosem emlékezett a nevemre mégis szerettem, igazi művész”
 „Klimaxos idegösszeomlás után költői humora mentett meg öngyilkosságtól
 kórházaktól”
 „Charmant, szerény modorú lángész, elmosogatott, tág termem vendége egy hétig
 Budapesten”
 Sokezer olvasó, „Az ‘Üvöltés’ megváltoztatta életemet az Illinoisbeli Libertyville-ben”
 „Hallottam felolvasni a Montclair-i Állami Tanárképzőben, és eltökéltem hogy költő
 leszek –”
 „Befűtötte agyam, garage-rockkal kezdtem dalaim daloltam Kansas Cityben”
 „Megrikatott a ‘Kaddis’ magamért és élő apámért Nevada Cityben”
 „A ‘Halál Apa’ megvigasztalt ‘82-ben amikor a nővérem Bostonban meghalt”
 „Olvastam szavait egy képeslapban, rádöbentem, hogy sorsom mással is megesett már”
 Süketnéma bárdok gyors ragyogó taglejtéssel gesztikulálók
 Aztán újságírók, szerkesztőségi titkárnők, ügynökök, arcképfestők és odaadó
 fényképészek, rockzene-kritikusok, a kultúra munkásai, kultúrtörténészek
 legyetek tanúi a történelmi temetésnek
 Szuper-rajongók, fűzfapoéták, vénülő Beatnikék & Halálfejek, autogram-vadászok,
 kiváló rohamfotoriporterek, értelmes balfácánok
 Mindenki tudta hogy része a ‘Történelemnek’ az elhunyt kivételével
 aki sohase tudta pontosan mi történik még akkor sem amikor éltem

(1997. február 22.)

Eörsi István fordítása

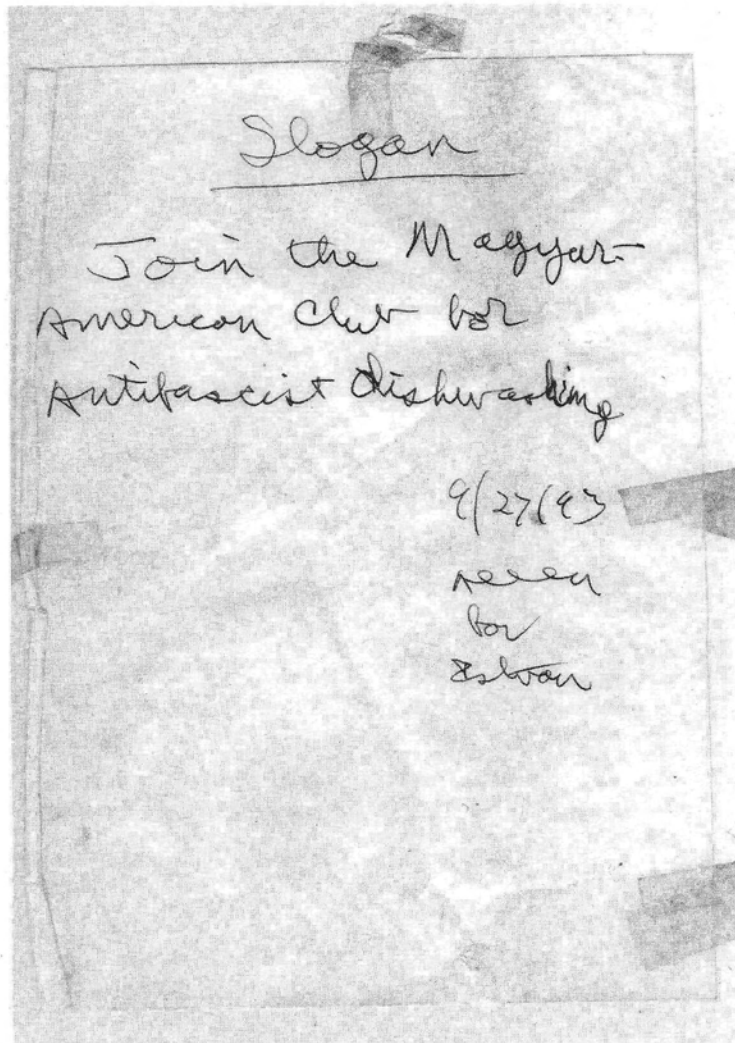

NINCS EMLÍTÉSRE MÉLTÓ VÁLTOZÁS, mondja búcsúversével Ginsberg, a halál nem értéke-
li át, ami fontos volt egy életen át, a haldoklás pedig
alkalom lehet az összegzésre. Dokumentum született
a halottas ágyban annak bizonyítására, hogy a meleg
szerelem elfogadtatásáért folytatott sok évtizedes
propaganda, és testi örömeinek ünneplése nem obsz-
cenitás volt, nem gerjedelmek illetéktelen lecsa-
pódása a szellem birodalmában, hanem az emberi
szuverenitás világgá kiáltott igénye. A végzetes
helyszínen ugyanis sokféle szeretetbe ágyazódva hit-
vallássá magasztosult ez a téma, anélkül, hogy vesz-
tett volna erotikájából. Ginsberg az életen már túl,
de a halálon még innen összegezõ pillantást vetett a
birodalomra, amelyet a nyárspolgárság világössze-
esküvésével dacolva õ hódított meg az emberi szabad-
ság számára, jól tudva, hogy az összes emberellenes
tabu meginog, ahányszor egy ledõl.

Szólnék még néhány szót a vers budapesti soráról.
A „stúdió” szót „tág terem”-nek fordítottam. Egy
majd ötven négyzetméteres szobában aludt az Erzsé-
bet-híd fölött. Egy ízben említettem neki, hogy va-
lamikor Mácsai István festõmûvész műterme volt –
ezért választhatta a „stúdió” szót. Én azonban, aki a
versben a budapesti sort mondom, mégsem fogal-
mazhatok úgy, hogy műtermem vendége volt.

Ami a mosogatást illeti: amikor '93-ban nálam
lakott, egy ízben vendégeink után jókedvûen elmoso-
gattunk. Errõl az eseményrõl egy haikut írt, mely máig
ott díszlik falamon. Magyar fordítása megtalálható
válogatott verseinek 1996-os gyûjteményében, a
Halál van Gogh fülére”-ben: „Vár rád a Magyar-
Amcsi Antifasiszta Mosogató Klub”. Olyan klub ez,
amely – éppen mivel alapszabálya változatlan – nem
oszlík fel, míg ügyeibe beleszólhatok.

E. I.

Rüdiger Vossen

ACIGÁNYOK KÖZÉP-EURÓPÁBA ÉRKEZÉSE*

Miután 1348-ban Szerbiában, 1370-ben Moldovában, 1385-ben a Havasalföldön, 1399-ben Csehországban az okiratok – eleinte ugyan csak szórványosan – említést tesznek a cigányokról, a XV. század elejétől fogva Közép-Európában is nyomon követhető megjelenésük az irattári feljegyzések alapján. Az első iratokban (mint például a hildesheimi) tatárokként említik őket, mely elnevezés Észak-Németországban és a skandináv országokban máig honos. A lakosság a föltűnő idegeneket az általuk ismert, akkoriban rettegett csoportokkal – a mongolok „Arany Hordájával”, tatár puszta lovasokkal – identifikálta, illetve Timur Lenk szétszóródott csapatainak vélte. Emellett persze egyéb, ma is használatos megnevezésekkel – egyiptomiak, szaracénok, cigányok – is illették őket.

Vezetőik hatósági bemutatkozásaik során többnyire kis-egyiptomi hercegeknek, grófoknak, vajdáknak titulálták magukat. (Kis-Egyiptom alatt nem a Nílus-menti Egyiptomot értették, hanem a peloponészoszi Módon melletti Gype hegyet. Az egybehangzó források szerint, a valamikori kortársak feljegyzései alapján a következő táblázatos áttekintés hozzávetőleges krónikát próbál nyújtani a cigányok Európában való eltérjedéséről, fogadtatásukról, megítélésükről.

IDŐPONT	HELY, ORSZÁG	MÉGJEGYZÉS, FORRÁS
1407	Hildesheim	A „tatárok” már rendelkeztek ajánlólevéllel („úti levéllel”)
1415	Perpignon (Franciao.)	Thomas de Sabba zarándokként, útban Santiago de Compostelába, a perpignoni Alfonso el Magnánimo ajánlólevelével.
1416	Brassó (Erdély)	Az egyiptomi Emaus uraságnak 120 kísérőjével együtt pénz és élelmiszer adatik.
1417	Soest, Hildesheim	Az „egyiptomi tatároknak” Isten dicsőségére alamizsna adatik. Két őrszem őrzi a St. Michael melletti táborukat.
1417	Lüneburg Hamburg Lübeck Wismar Rostock	A lübecki dominikánus szerzetes, Hermann Kroner, az első cigányok föltűnéséről a következőképpen ír: „...borzalmas rájuk nézni, feketék, mint a tatárok.” „...körülbelül háromszázan vannak, férfiak és nők, nem számolva a gyerekeket, egy herceg és egy gróf vezetésével.”
1418	Lipcse, Meissen	„A fönt nevezett csoport egy része az év első hónapjaiban fölkerekedik Dél-Németország irányába, Nem túrték a megbízhatatlan népséget, egyik helyről a másikra úzték őket, oda s vissza”.
1418	Frankfurt	„A Kis-Egyiptomból való nyomorult gazembereknek 4 font 8 schilling adatott.”
1418	Ausburg	„Ezennel elsőnek jövének 2 herceg és velük 50 férfi asszonyokkal és gyerekekkel, állítván, hogy Kis-Egyiptomból valók, és elloptak mindent, amihez csak hozzáfértek.”
1418	Strassburg	„1418. Az első cigányokjönnek Strassburgba, egyáltalán az egész országba, 14 ezren lehettek szétszóródva. Azt mondták, minden 7 évben föl kell kerekedniük, vezekelni indulni, mert hogy a Szent Szűzanya nem akarja, hogy valahol is megtelepedjenek. Epiróbóljöttek, általában csak Egyiptomnak emlegették. Pénzüik volt elég, mindenért rendesen megfizettek, senkit nem bántottak, az egész országon átvonultak. A vezetőjüket Michael hercegnek hívták, volt neki vagy 50 lova.”
1418	Colmar, Basel	„Cigányokból álló nagyobb csoport tűnik föl Svájcban.”

- 1420   Brussel (Belgium)   „1420 januárja. Kis-Egyiptom André nevű hercege 100 kísérelőjével egyetemben sör, bor, egy tehén, valamint két birka adományokban részesült.”
- 1421   Tournai (Franciaország)   „1421 szeptemberében, valamint 1422 elején a Kis-Egyiptomból való lathingemi Michael herceg, valamint kísérelője a következő nagyvonalú adományokban részesül: 12 aranytallér, kenyér és sör. A második látogatásuk alkalmával a lakosság megcsodálja a jövevények lovagló tudományát, lovakkal kereskedik velük, és jószóltat.”

A Hollandia és Dél-Franciaország közötti utazás – mely három évig tartott – után az „egyiptomiak csoportja” elhatározza, hogy Olaszország felé veszi útját. Céljuk, hogy a kis királyságok és hercegségek által felszabdalt Európában egy, a pápa által kiállított és mindenütt érvényes ajánlólevelet kapjanak Rómában.

- 1422   Bologna   „André herceg a királyi palotában szállásoltatik el, a mintegy 100 tagú kísérelője pedig az árkádok alatt.”
(Muratori egy későbbi, 1749-es Bolognai Krónikában írja, hogy az asszonyok jövendőt mondtak, és elloptak mindent, ami a kezük ügyébe került. Erre föl kihirdették, hogy mindenki, aki szóba áll az idegenekkel, 50 líra pénzbírságot fizet, és exkommunikáltatik.)
- 1422 július   Forli (Itália)   „200 egyiptomi jött Bolognából, Róma felé véve az irányt, hogy a pápát láthassa.”

A cigányok római, pápai látogatásával kapcsolatban nincsenek bizonyítékok (adatok), tény azonban, hogy az 1422-es esztendő követoen gyakorta rendelkeztek a pápai ajánlólevelél másolatával. A mai napig kérdéses, hogy ezek hamis vagy valódi iratok voltak-e. Egy császári ajánlólevelél az 1423-as esztendőből azonban fennmaradt:

„Én, Zsigmond ... Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, valamint más országok királya....

A cigányok vajdája, a hűséges Ladiszlauz, alattvalóival egyetemben alázattal kérték, hogy jóakaratomról velük szemben bizonyágot tegyek. Örömmre szolgált, hogy tiszteletteljes kérelmüknek eleget tegyek, és ezen levél kiadását ne utasítsam vissza. Ha az említett Ladiszlauz népével együtt birodalmunk bármely helységében, városában vagy falujában fölűnik, elrendelem, hogy a velem szembeni hűségtek bizonyásgául fogadjátok őket. Adjatok nekik védelmet, miszerint Ladiszlauz vajda és az ő alattvalói, a cigányok a falaitokon belül tartózkodhassanak anélkül, hogy nehézségekbe ütköznének. Az esetben, ha rossz cselekedetűek találtatnának közöttük, vagy valamilyen – bármikor előfordulható, nemkívánatos esemény történe – azt kívánom, sőt kifejezetten parancsolom, hogy egyedül Ladiszlauz vajda joga légyen – a ti kizárásotokkal – a büntetés, illetve a fölmentés kérdése.”

A cigányság megértése szempontjából nagy jelentőségű ezen írás korai utalása saját törvénykezésükre.

- 1422   Basel (Svájc)   „Zsigmond császár uralkodása alatt, 1422-ben egy semmirekellő nép jött – cigányoknak nevezték őket. Először Baselbe jöttek úgy 50 lóval. Vezetőjük egy bizonyos Michael herceg volt Kis-Egyiptomból. A királytól, úgymint a pápától való útleveleik voltak, így hagyták őket átvonulni, a helybeliek ózdkodása ellenére.”
- 1424   Münster (Németország)   IV. Ottó püspök bejegyzéseként áll 1424-ben: „...miféle egy nép, aki városról városra, országról országra vándorol, asszonyaikkal és gyerekeikkel – és azt sem tudni, honnan jövének. Koldusszegény, elke serítő egy nép ez, tisztátalan és szégyentelen – csak lopnak és rabolnak.”
- 1425   Regensburg   „A cigányok vajdája, Ladiszlauz harmincad magával fölépíti sátraikat Regensburg falai előtt.”
- 1425   Santiago de Compostela   „1425 januárjában az aragóniai király, V. Alfonsó, menlevelet állít ki a kis-egyiptomi Juan (Johann) számára.”

- 1425 Zaragóza „1425. május 8-án a valószínűleg már 1415-ben is említett volt kis-egyiptomi Thomas szintén megkapja a zaragóziai király menlevelét. Május 23-án érkezik meg Jacába Santiago de Compostellából zarán dokútról.”
- 1426 Rodez (Rouergue) (Dél-Francia.) „1426. január 27-én Rodez konzulja alamizsnát ad egy egyiptomi hercegnek kenyér és bor formájában.”
- 1427 Neuchatel (Svájc) „1427 húsvétján a városi tanács egy kis-egyiptomi cigány csoport vezetőjének, valamint annak bátyjának átad 73 fontnyi húst.” (36,5 kg)
- 1427 Párizs „1427. augusztus 17-én föltűnik az angolok által elfoglalt város kapuinál – mintegy nagyobb csoport előfutárai – 12 zarándok, 1 herceg, 1 gróf és 10 férfi, mind lovon. Állításuk szerint alsó-egyiptomi keresztények, akik a szaracénok nyomására megtagadták az Úr Jézus Krisztust. Később azonban keresztény hercegek győzték le őket, és kiűzték országukból. Azt javasolták nekik, keressék föl a pápát, bűneiket meggyónandó. A pápa vezeklésképpen 7 évig tartó vándorlásra ítélte őket, miközben egyetlen egyszer sem aludhatnak ágyban. A püspökök és apátok azonban 10 Tourban vert fonttal támogatták őket. A Párizsba való érkezésükig már 5 éve vannak vándorúton. (Párizsba való érkezésük pontosan 5 évvel az Itáliában való első feltűnésük után történt.) Augusztus 29-én egy 100-120 főből, férfiakból, asszonyokból és gyerekekből álló csoport követte őket. Elmondásuk alapján eredetileg 1000-1200-an voltak, azonban a hosszú út során sokan meghaltak. Párizsba való belépésüket a város megtagadta, így a Saint Denis-i kápolnánál verték föl sátraikat. Egész Párizsból és környékéről özönlöttek a kíváncsiskodók, hogy lássák őket. A gyerekek elképesztően ügyesek voltak, a legtöbbjükféle át volt lyukasztva, és mindkét fülükben egy vagy két karikát hordtak. „A férfiak igen feketék, a hajuk göndör, loboncos, a nők olyan ocsmányok és sötétbőrűek, amilyeneket még soha sem láttak erre felé. Mindahányuknak sebek tarkították az arcukat (nyilván valóan tetoválva voltak), hajuk fekete, mint a ló farka. Valami durva vászonból készült köpeny volt rajtuk, mely a válluknál madzaggal vagy szalaggal volt rögzítve. Alsóneműként valamely régi kötényt vagy inget viseltek – röviden szólva, a legszegényebb teremtmények voltak, akiket emberemlékezet óta Franciaországban láttak. A szegénységük ellenére voltak közöttük boszorkányok, akik az emberek tenyerébe pillantva, a múltjukról meséltek, és megjósolták a jövőjüket.” (A krónikás említést tesz a vizálykodásokról, amit bizonyos házastársaknál a jövőmondással szítottak.) „A legrosszabb pedig az volt, hogy mialatt beszéltek, a hallgatóság tárcáit a sajátjaikba üritették, varázslattal – e, vagy az ördög segítségével, vagy egyszerűen ujjuk hihetetlen ügyességével.” A krónikás maga ugyan nem volt szemtanú, de mivel a nép mindenütt elbeszélte a dolgokat, a hír eljutott az érsek fülébe. Erre föl az ő parancsára egy ferences barát mindenjóst, és azokat is, akik jósoltattak maguknak, exkommunikáltatott.
- 1427.szeptember8-án föl kellett az „egyiptomiaknak” kerekedniük, Pontoise irányában elhagyták St. Denis-t.
- 1428 Amiens (Francia.) „1428. szeptember 8-án a „kis-egyiptomi” Thomas gróf (ld: 1425 Spanyolország) a pápai ajánlólevél fölmutatása után 8 párizsi fontot kap a saját és az övéi részére, valamint engedélyt, hogy egy-két napig a városban maradhasson.”

- 1428 Sanok (Lengyelország) Az első említések az Elő-Kárpátokban, amelyeket a Magyarország és Románia felől érkező cigányokról tesznek. Ők a „bergitka romák”, a lengyelországi hegyi cigányok ősei.
- 1429 Nijmegen (Hollandia) 1429-ben az „egyiptomi hercegnek” és az övéinek pénz és ellátásadatik.
- 1430 Konstanz „1430-ban jött egy fekete nép(ség), cigányoknak hívták őket. Kis-Egyiptomból valók voltak, vagy nem is onnan, hanem valami szigetről (talán Korfuról?). Hat-hét éven keresztül vándoroltak már, nagy szegénységben és nyomorban. Megbízhatatlan egy népek voltak, loptak, mindenféle varázslatosságokat, jövendőmondást és különböző ügyeskedéseket űztek. És ahogy továbbmentek, az 1438. évben egy akkora szárazság jött, hogy olyat ember el sem tudott képzelni.
- 1435 Meiningen (Thüringia) „Az 1435-ös esztendőben első ízben jöttek ide cigányok, 11 napig maradtak. Az itteniek furcsállták őket, mivel különösen feketék és taszítóak voltak. Egyik a másik vállán, úgy táncoltak a kikötőben a halpiacon, rendkívüli mozdulatokkal és arckifejezéssel. A pap, Bertók atya azonban erővel kiűzette őket a városból.”

Az 1435. esztendőig csaknem az összes Közép- és Nyugat-Európa-i országban föltűntek cigányok, változóan 30-300-os csoportokban, mindenütt nagy feltűnést keltve. Végül már csak a különleges eseményeket jegyzik a krónikások. Nyomon követhető, ahogyan az előítéletek és az ellenszenv köre egyre inkább szűkül.

A cigányok első föltűnéséről Közép-Európában kb. száz évvel később számol be részletesen Albert Kranz doktor, jogász és teológus, a valamikori hamburgi esperes „Saxonia” című művében. „Messzemenően részletes és pontos leírást ad a nyomorult párákról, valamint a szászok hősi cselekedeteiről – első alkalommal megbízhatóan, világosan és valóságosan – németül. (Lipcse, Anno M. D. LXIII. (1564)). (Első latin nyelvű kiadás 1530-ban.)

Részletek a „Saxonia” 2. fejezetéből:

„AKrisztus utáni 1417. esztendőben, első ízben jöttek ezekbe a Német tenger mellettfekvő országokba ezen szörnyűséges, fekete emberek, naptól égettettek, visszaszító öltözetűek, minden cselekedetükben ocsmányok és állatiasak. Csalók és tolvajok, különösen az asszony nép, mivelhogy a férfiak abból tartják fenn magukat, hogy az asszonyaik lopnak. Ők csak egyszerű lovaglással foglalatoskodnak. Cigányoknak nevezék őket. Hercegeik és grófjaik – ahogyan feljebbvalóikat nevezik – jól öltözöttek, vadászkutyákat tartanak, csakúgy, mint a nemesség. Joguk ugyan sehol sincs a vadászathoz, hacsak nem tiltott vagy tolvaj módon.

Lovaikat gyakran elcserélik, eladják, így a legtöbbje gyalog jár. Az ágybavalóikat az asszonyok viszik lovakon vagy öszvéreken.

Zsigmond császár, valamint egyéb hercegek ajánlólevelével járnak, így feltartóztatás nélkül vándorolhatnak az országokon, városokon keresztül-kasul. Mint ahogyan az emberek számára kiderült, az utazáson kívül egyebet nem csinálnak, csak lustálkodnak, henyélnek.

Hazájuknak egyik országot sem tekintik – csak ide-oda utazgatnak a különböző országokban –, és mint már említettük volt, abból élnek, hogy asszonyaik lopnak.

Úgy élnek, akárcsak a kutyák, istentelenek, gond nélkül vetődnek ide-oda, majd néhány év múlva ismét felbukkannak. Sokszor több csoportra oszlanak, így előfordul, hogy nem ugyanazon csoport az, amely később visszatér. Az egyes országokban szívesen összeadják magukat a helyi férfiakkal és nőkkel, hogy így a helyi közösségekbe beférközzenek. Különös, össze-vissza népség ez, rengeteg nyelven beszélnek. A parasztok nagybosszúságára, amíg ők a földeken dolgoznak, a cigányok bemennek házaikba, és elvisznek, amit tudnak.”

A teológus és kozmográfus, Sebastian Müller, a következő megjegyzéssel egészíti ki a fenti beszámolót, az 1544-ben írt „Cosmografia universalis” című művében:

„Az idősebb asszonyok jövendőmondással foglalkoznak, amennyiben a kérdeztnek megjósolják, hány gyermeke, férje, felesége lesz. Mindezenközben bámulatra méltó ügyességgel tüntetik el a pénzes zacskókat és tárcákat úgy, hogy az illető személy, akivel mindez történik, mit sem észlel az egészből.”

Münster a saját kutatásait is közlésezi, miszerint Heidelbergben megnézte a cigányok Zsigmond császár által kiállított menlevelét, amely szerint az említett cigányok vezeklőkként éppen hét évig tartó zárandokútjukat járják. Münster ellenvetésére, hogy a

hét év már reges rég lejárt, a következő választ adták: „... az útjuk során akadályoztatva levének, így nem tudnak a hazájukba visszamenni.” Arra a kérdésre, hogy miért nem vezekelnek ahelyett, hogy az asszonyokat lopásra buzdítják, így válaszoltak: „Különbem nem tudnának mit csinálni.” (Értsd: nem találnak munkát.)

1444	Sambor (Lengyelo.)	Első említések a cigányokról Galíciában.
1447	Barcelona	Egy herceg és egy grófvezetése alatt álló gitanók csoportja tűnik fel Barcelonában.
1449	Frankfurt	Egy csoport cigány bebocsátását elutasítja a város.
1454	Frankfurt	Egy cigány csoport kerül a városba, és a parancs ellenére sem távoznak. Végül fegyveres férfiak űzik ki őket.
1462	Jaen (Andalúzia)	1462 novemberében jelennek meg Andalúziában az első gitanók, Thomas és Martin grófok vezetésével. Hercegien fogadtattak és megvendégeltettek.
1463	Bamberg	Cigányok 7 fontot kapnak ajándékba azzal a kikötéssel, hogy azonnal eltávoznak, és a közösséget békén hagyják. (Első alkalommal történik utalás a „cigány veszedelem” pénzzel történő elhárítására, „kivásárlására”.)
1470	Anojúar	A fentiekhez hasonló, nagyvonalú fogadtatásban részesül Jakob herceg és felesége, Luise – nem sokkal később pedig Paul herceg Kis-Egyiptomból.
1501	Lengyelo.	Thomas Polgár vajda számára menlevelet állít ki Alexander lengyel király és Litvánia nagyhercege.
1501	Ukrajna Besszarábia	Havasalföldi cigányok elérik Kelet-Európát.
1505	Skócia	IV. Jakob király megújítja egy cigány csoport pápai privilégiumait.
1505	Dánia	Antoine Gagino kis-egyiptomi grófvezetése alatt álló cigány csoport hajózik Skóciából Dániába.
1512	Svédország	A fent említett Antoine gróftól 1512. szeptember 29-én fogadják Stockholmban, megajándékozzák 20 márkával.
1516	Liszabon	Első alkalommal tesznek említést Porugáliában cigányokról.
1544	Norvégia	Angliából fegyveresek által kiutasított cigányok hajóznak be egy angol hajón Norvégiába.
1584	Turku (Finno.)	A svéd- finn településen cigányokat börtönöznek be.
1600	Afrika, India, Brazília	Portugáliából deportált cigányokat visznek Angolába, Sao Thomasba (Fokföldi szigetek), Indiába és Brazíliába.
1665	Jamaica, Barbados, Virginia	Nemkívánatos cigányok csoportját deportálják Skóciából Jamaikába és a Barbadosz-szigetekre – egy másik csoportot 1715-ben Virginiába.
1721	Szibéria	Lengyelországból kivándorolt cigányok átvágnak Oroszországon, 1721-ben pedig elérik a nyugat-szibériai Tobolszkot.
1724	Martinique	Egy Franciaországból kiutasított harminc cigányból álló csoportot visznek Martinique szigetére.
1750	Louisiana	Egyenként deportálnak cigány asszonyokat és kisebb csoportokat a franciagyarmatra, Luisianába.
1802	Franciao.	A Basses-Pyrénées régió prefektusa nagy számban fog el cigányokat. Louisianába akarják őket deportálni, de mivel kitör a háború Angliával, és Louisianát eladják az USA-nak, meghiúsul a terv.

A fenti dokumentumokat tekintve, a krónikások és a lakosság reakciója az első cigányok föltűnésére egyértelműen az ellenszenv és a bizalmatlanságvolt, amellyel a fekete idegenekkel, az ismeretlenekkel szemben viseltettek. AZ idegenekkel szemben, akikről semmi jó nem várható, akikben megbízni nem lehet, akik a helyiek biztonságát, jólétét veszélyeztetik.

*Részlet a szerző „Zigeuner: Roma, Sinti Gitanos, Gypsies zwischen Verfolgung und Romantisierung” c. könyvéből (Ullsteint Verlag, Frankfurt/M. Wien 1983.)

AMERIKAI KÖLTŐK

Sparrow

Hogy lesz valaki költő

Laurie Shapironak

Csak egyféleképpen lehet valaki jó költő: ha nagy költőket olvas. (Hogy miképp lesz valaki nagy költő, arról fogalmam sincs.) A nagy költők listája meghatározott és változatlan – ez az a lista, amiről hallunk az iskolában: Whitman, Blake, Longfellow stb. Kettőből egy hidegrázást okoz, olyannyira, hogy felmentést lehet kapni olvasásukból. Keats például felesleges, de témái feledhetők. Más, közepes költők kiemelkedhetnek egyes emberek listáján. Edwin Denby szonettjeit olvasván minden nap, közel kilenc hónapig, négyszerjobb költővé tett. A titok kulcs, mint már említettem, az, hogy meghalld fénylő mondataikat lelkedben és agyadban.

Meghalld!

(Ezra Poundot kell idéznem, elnézést érte):

Üresek az utak
Üresek az utak ezen a földön
S a virágok nehéz fejjel
Előre dőlnek
Lelkedben és agyadban

Férfiak

Egy napon minden amerikai férfi közösült egymással.
Másnap mindegyiküket alkalmatlanná nyilvánították
fegyveresszolgálatra.

Amerika soha többé nem háborúzott.

Fegyverház

Feltaláltam a házat, mely egyben fegyver is. Amikor meghúzom
a ravaszt, a kanapé kigurul a hallon keresztül az ablakon.

Julian Beck

Nemcsak gondolkodom, nemcsak hibákat találok, nemcsak vágyakozom megváltoztatásra; a világegyetem elnyom, és mégis szeretem

New York City 1964

dolgok felmelegednek, lehűlnek, és néha újból felmelegednek,
a mai befolyásos művészet magas százaléka ironikus vagy
szatirikus
verssor ez?
a költészet erőfeszítéseinek egyik fajtája a kétségbeesés ellen
verssorez?
a hold ócsárlása
csúszkálás
verssor ez?
a lány a mosdókagyló fölé hajol, farmer és vörös-fehér kockás
ing fedi testét, fogat mos, lelógó fejében colgate hab
verssor ez?
mindez oly gyorsan távolodik tőlünk mint a Tejút
a költészet mindig lelkiismeretes
miért e visszatérő kérdés?
ez az egyik legeslegfontosabb
dolog a világon
a költészet lényege

Hal Sirowitz

Először és utoljára

Ideges voltam amikor ágyba bújtunk,
mert, ha egyszer valamit csinálsz,
akkor azt később mindig annak alapján teszed.
Azt hittem, egész életünkben ugyanúgy fogunk szeretkezni,
mint az első éjszakán.
De nem kellett aggódnom. Soha többé nem szeretkeztünk.

Ösvény

A legrövidebb út a vállától a combjáig
a mellén keresztül vezetett.
Ott elidőztem egy ideig,
de csak azért, hogy kiderüljön:
vele töltöm az éjszakát,
vagy pedig haza küld.

A jó benyomás érdekében

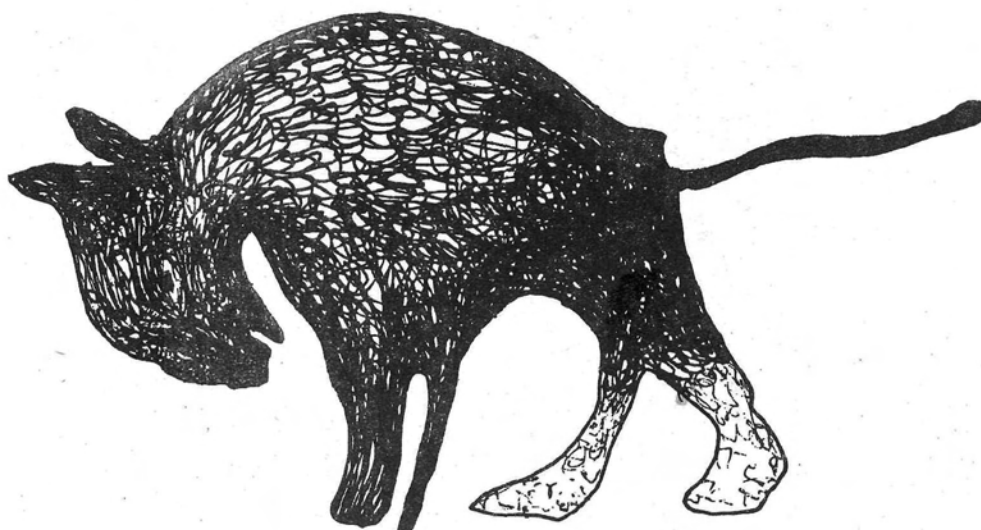
Kétszer is magamhoz nyúltam,
mielőtt elindultam a randevúra.
Nem akartam rámenősnek látszani.

Mit csinált másképp

A házibulin az a másik férfi a tenyerében tartotta a
mellét. De másnap amikor velem volt, csak a kávé csészéjét
érintettem meg.

Időzítés

Miután szeretkeztünk, elmentünk vacsorázni.
Próbáltam evés közben lépést tartani vele.
Arra gondoltam, ha már nem sikerült egyszerre
elélveznünk,
legalább az evést fejezzük be egy időben.

Anselm Hollo

Sardanapalusi hullám

fagyott
 H₂O
 hull az égből
 Sun Ra kitette Dizzy-t hogy pörögje ki magát
 a mindenségben
 „mitjelent
 ez a mindenség?”
 a hang virágai
 eltűnnek és feltűnnek
 a folyamatos változás
 meghatározhatatlan szünetei
 ezek lennének jelentései
 melyek alapján
 virágozik

K és V

éber nyelv
 kutat a trágyában
 van ott valaki?

Hasonló élet
 kint a sötétben
 büszkélkedik

Gyukics Gábor fordításai

Fordítanom kellene, gondoltam egy New York-i költői est után. Nem kezdtem el a versek után kutatni, anélkül gyűjtődött össze egy terjedelmes csokor. A brooklyni könyvesbolt – ahol dolgozom – köteteiből és a kezembe került folyóiratokból válogattam. Azon kívül a költői esteken felbukkanó költőktől kértem ismeretlenül anyagot, és többnyire kaptam is. Hal Sirowitz és Sparrow a kihívó, új forma lázadó képviselői, az Unbearables (Elviselhetetlenek) elnevezésű költői csoportosulás tagjai. Anselm Holló Finnországból Amerikába vetődött költő, a Ginsberg–Kerouac-féle coloradói Narova Intézetben oktatja a verselés tudományát. Julian Beck nemrégiben hunyt el. A Livingtheatre megalkotója, színész, rendező, festő, költő, mint a legtöbben azok közül, akiknek a verseit itt közreadom.

Úgyszólván mindannyian az értetlen hatalmasságok és a pénzéhes kiadók által elhanyagolt művészek közé tartoznak.

1995 (a fordító)

Pályázati felhívás

A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány kuratóriuma az 1997/98-as tanévre tanulmányi ösztöndíj-pályázatot hirdet

1. magyar állampolgárságú,

- gimnáziumba vagy
  - szakközépiskolába
- járó, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó tanulók számára.

Figyelem! Csak azok a diákok vehetnek részt a pályázaton,

- akinek az 1996/97-es tanév végi tanulmányi átlaga legalább 3.8, és
- iskolarendszerű, nemzetiségi oktatási programot megvalósító oktatásban vesznek részt.

Lengyel, ukrán illetve görög nemzetiségű pályázók abban az esetben vehetnek részt a pályázaton, ha év végi tanulmányi átlaguk legalább 3.8, és szervezett, iskolarendszeren kívüli nemzetiségi anyanyelvi oktatásban vesznek részt, és ezt az oktató szervezet hivatalosan igazolja.

2. magyar állampolgárságú:

- szakközépiskolába,
  - szakmunkásképzőbe,
  - szakiskolába járó,
  - valamit felsőfokú szakképesítést nyújtó intézetbe járó, illetve
  - technikus-képzésben résztvevő
- cigány tanulók számára.

Figyelem: felsőfokú szakképesítést nyújtó intézménybe járók és technikus-képzésben résztvevők kivételével csak azok a diákok vehetnek részt a pályázaton, akik legalább 3.00 átlaggal zárták az 1996/97-es tanévet, elégtelen osztályzat nélkül.

3. a magyar állampolgárságú,

felsőfokú oktatásban résztvevő nemzeti és etnikai (cigány) kisebbséghez tartozó hallgatók számára.

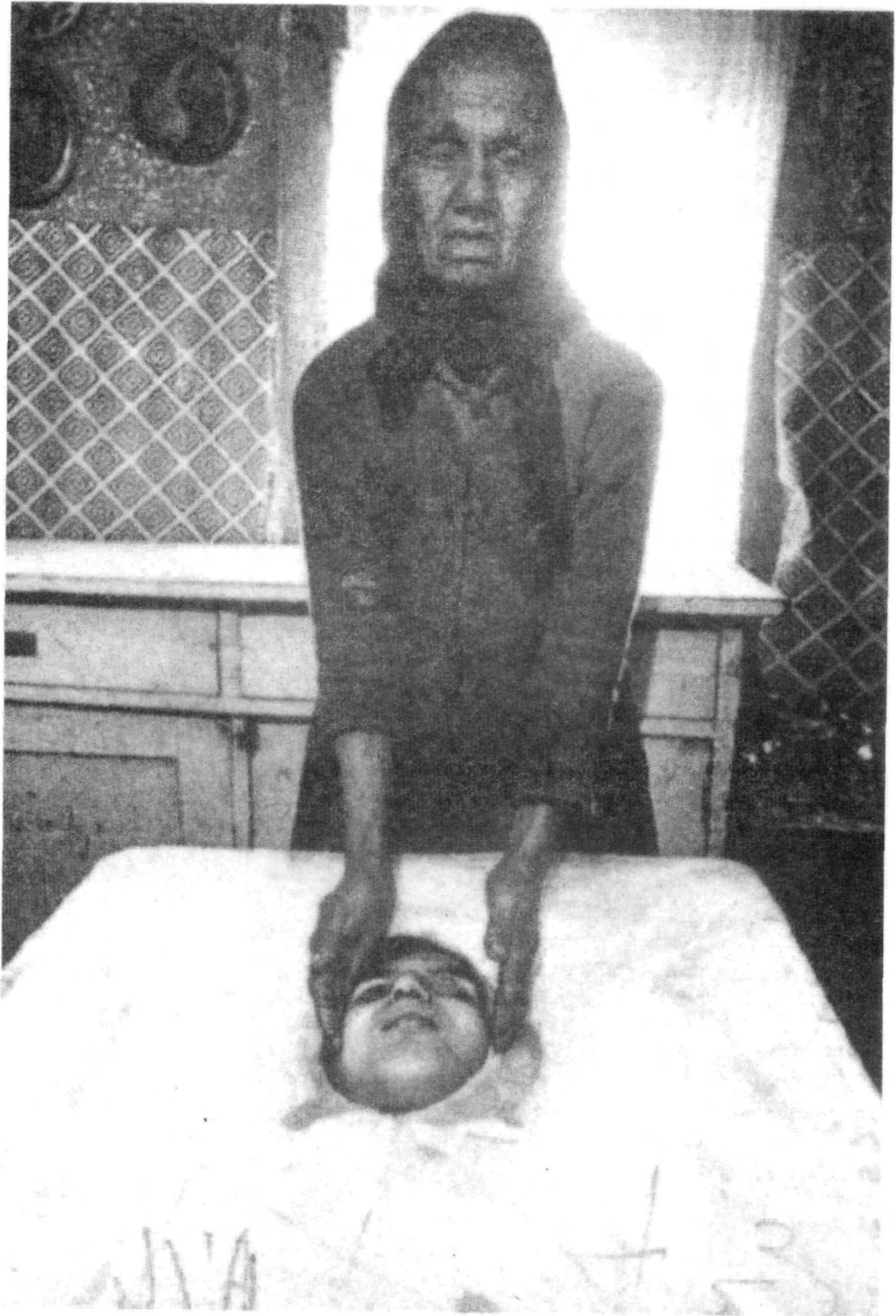
A pályázat adatlapon történik, amelynek kitöltését útmutató segíti. Az adatlap és az útmutató 1997. május 20-ától beszerezhető a közalapítványi irodán személyesen (1054 Budapest, V., Akadémia u. 3. II/201. hétköznap 9-16 óráig, pénteken 9-12 óráig), felbélyegzett válaszboríték ellenében ezeket az iroda postán is elküldi (levélcím: 1357 Budapest, Pf. 2.). Az adatlap másolható.

A pályázatok beadási határideje az 1. és 2. csoportba tartozók esetében 1997. július 15. a 3. csoport esetében szeptember 30. Személyes beadás esetén a tárgynapon 16 óráig leadott postán keresztül a tárgynap 24. órájáig feladott pályázatokat fogadjuk el.

Az elkésett és/vagy hiányos pályázatok érvénytelenek, azokat nem áll módunkban megőrizni, visszaküldeni, azokról másolatot nem készítünk, a pályázónak értesítést nem küldünk.

g:\osztón\kiltras.doc

Fotó: Josef Koudelka

Pályázati felhívás

A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány pályázatot hirdet a hazai cigányság számára.

Megélhetést biztosító mezőgazdasági és egyéb típusú programok támogatása céljából.

A pályázóktól megélhetést elősegítő, munkalehetőséget biztosító gazdasági tervek kidolgozását várjuk. Az elbírálásnál előnyben részesülnek az elmaradott térségekből érkező, valamint a termelő tevékenységre irányuló pályázatok.

Pályázók köre:

- helyi (kivéve a fővárosi), fővárosi kerületi cigány kisebbségi önkormányzatok,
- cigány és cigányokért tenni kívánó társadalmi szervezetek és alapítványok,
- települési önkormányzatok.

Támogatási forma: támogatás 1,5 M Ft értékhatárig, amelynek egy része visszatérítendő, és egy része vissza nem térítendő összeg (amire a pályázó tesz ajánlatot).

A pályázatnak tartalmaznia kell:

- a pályázó céljait,
- tevékenységét bemutató részletes ismertetőt,
- a pályázott tevékenység pontos leírását, mezőgazdasági programok esetén vetésforgó és állományváltozási terv is,
- tevékenység időbeni ütemezését,
- a program által érintett személyek számát, szándéknyilatkozattal,
- részletes költségvetést,
- « más forrásból származó esetleges támogatás feltüntetését,
- ajánlatot a költsön visszafizetésére, annak ütemezésére,
- települési önkormányzat pályázata esetén a helyi cigány közösség képviselőjének támogató javaslatát,
- a pályázó szervezet bankszámlaszerződésének fénymásolatát,
- társadalmi szervezeteknek és alapítványoknak a bírósági nyilvántartásba vételt igazoló végzést, alapszabályt vagy alapító okiratot, kisebbségi önkormányzatoknak az alakuló ülés jegyzőkönyvét.

A pályázatok adatlap nélkül. **1997. június 15-ig** nyújthatók be az alábbi címen:

Magyarországi Cigányokért Közalapítvány
1021 Budapest, Budakeszi út 55/D P/5, V. em. 2.
Telefon/Fax: 176-2647, 176-1852 • Mobiltelefon: 06-20-245-991

A HATÁRIDŐN TÚL ÉRKEZŐ PÁLYÁZATOKAT NEM FOGADJUK!
A pályázatokat 3 hónapig megőrizzük.

A SZERELEM MESÉJE

Mira Nair mondja

A *Káma Szutra* célja: bemutatni azokat a vágyakat, szenvedélyeket, csalásokat egy, a 16. századi, az indiai társadalomnak csak a felszínét ábrázoló szerelmi történettel, mely leleplező is egyben: politika és szex éppúgy összefonódott, a férfiak és a nők ugyanazokat a játszmákat játszották, mint a mai világban. Az érdekelt, hogyan épül bele a szexbe, a szerelembe, a művészetbe a politika. Ez az ősi-modern „love story” megerősíti, hogy az érzelmek és érzések időn és téren túliak, hogy a szerelem mindig egyetemes volt és lesz, különös, misztikus hatalmával, titokzatosságával, erejével és ostobaságával. Az egyetlen különbségnek látszik, hogy a *Káma Szutra* keletkezésekor tudatosabban művelték a szerelmet, nagyobb jelentőséggel bírt, és mélyebb megértéssel viszonyultak hozzá, mint a politikához. Ahogy felkészültek rá, és amilyen módon keresték a transzcendencia, az emelkedettség lehetőségét a szerelmen keresztül – azt veszítettük el mára.

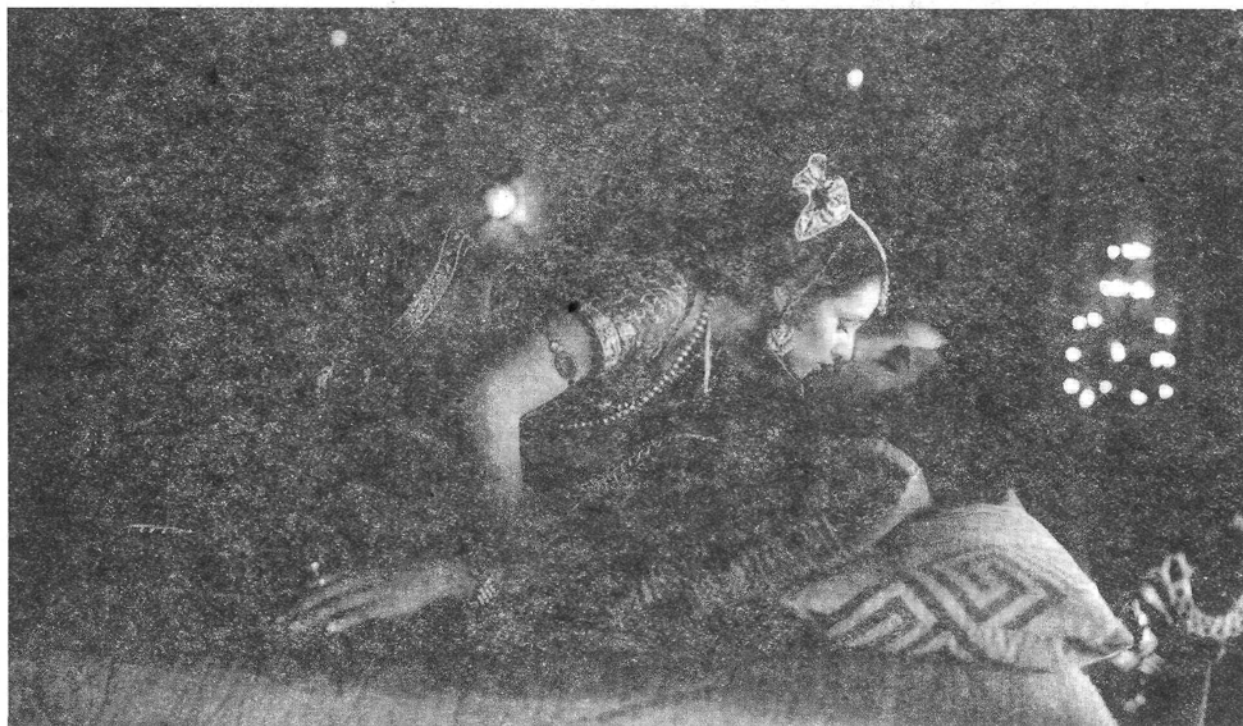
A *Káma Szutra* nagyon gyakorlatiasan áll hozzá a szex és a szerelem legkülönbébb árnyalataihoz

De azt is ki meri mondani, hogy a szex szerelem nélkül is teljesen természetes, és ne keltsen csalódást, hogy ilyenkor

az aktus maga nem felemelő, nem magasztos. Viszont a *Káma Szutra*ban való jártasság révén gyakorolt szex szerelemmel párosulva – szentté, istenivé lényegit.

Az élet, a megélés művészete fontosabb, mint a szex művészete – ezt ismerték föl és fogadták el az ősi indiai társadalmakban, A *pre-mughal* és a *pre-victoriánus* érában az indiai társadalom még őszintén és felszabadultan hitte, hogy az erotika több mint a hús meztelensége. Abban az időben a női szexualitás a mindennapok teljességének legtermészetesebb része volt, művészetként kezelték, élvezték és bántak vele, szakismeretet jelentett és filozófiai jártasságot. A különféle iskolák, a „tantra” azt hirdették, hogy a szeretkezés extázisában elérhető az isteni boldogság, és megtapasztalható az Egyetemes Létező pislákoló fénye.

A *Hitelesítő Cenzor Bizottság* filmemben mintegy negyven vágást ajánlott. Pedig az indiai közönségnek elege van már a kritikán aluli *Káma Szutra*-felfogásból. Ez a film éppen az obszcén és természetellenesen romlott, a szexualitásra „közvetetten” utaló, kóros filmkészítő gyakorlat elle-

(jelenet a filmből)

nében készült, ami valóban ártalmas, mert az indiai publikumot kiskorúnak tekinti.

Ha a világ egy részén képesek elfogadni és megérteni ezt a filmet, hogyan lehetséges, hogy éppen India népe – a Káma Szutra szülőhazájában – elutasítaná azt. Az indiai közönség nem kiskorú, felháborító arra hivatkozni, hogy éretlen.

A kortárs indiai alkotóknak túl sok időt és erőfeszítést kell pazarolniuk arra, hogy megfeleljenek a bürokratikus formalításoknak, egyezséget kössenek a törvényszékkel.

Hihetetlen, hogy abból a kultúrából származunk, amelyből a Káma Szutra. Miként kerülhettünk tőle olyan távol mára, hogy férfi és nő mint elnyomó és elnyomott látják egymást? Hogyan kezelhetik a nemzetközi és az indiai filmekben a szexualitást azzal az ocsmánysággal, hogy szinte csak megerőszkolási jelenetekbe rejtve ábrázolják? Mintha a „szűz” és a „kurva” között olyan élesen meg lehetne húzni a határvonalat! Hogyan felejthettük el, hogy a fallikus és a vaginális szimbólumokat, a „lingamot” és a „jónit” az indiai vallás nem véletlenül dicsőíti – megmutatva a szeretkezés isteni minőségének lehetőségét.

Ez a film nem antropológiai szakdolgozat, nem ismeretterjesztés a szexuális pozíciókról, hanem a férfi és a nő közötti eltérő szexuális viselkedésminták értelmezése, a nők szemzőgéből.

Filmem a 16. században játszódik ugyan, de nem múzeum. Úgy reprodukáltuk az akkori életet, hogy mindenki azonosulni tudjon vele. Hinni kell abban, hogy a férfiak és a nők még mindig ugyanazt érzik egymás iránt, mint sok száz évvel ezelőtt.

Az indiai filmcenzorok még ma is két szélben himbálódzó virág képével adják tudtára a nagyérdeműnek, hogy szerelmi jelenet következik. A küzdelem, amely a film cenzúrázatlan változatának bemutatásáért folyik, igazából az ország erkölcsöszeinek és a kialakulni látszó liberális vezetésnek a szembenállását jelzi.

Az ellenzék abban bíz, hogy a mű exportálását is betilthatja egy indiai törvény alapján, amely nem tűri „az ország kultúrájának negatív ábrázolását”.

Eddig az volt a hivatalos álláspont, hogy mindenfajta meztelenség obszcén, a bemutatás módjától függetlenül. Most minden azon a homályos ponton dől el, hogy vajon esztétikus-e az ábrázolás vagy sem. Azért halogatják a döntést, mert az áttörést jelenthet abban a tekintetben, hogy mit lehet bemutatni a közönségnek, és az hogyan reagál erre. De: az eredeti kétórás filmet helyettesítő megvágott „film” hossza csak percekben mérhető... Ebből a változatból kitiltották a meztelenség látványát.

A jogász *Brar* szerint „India olyan társadalom, ahol a lányok és a fiúk nem járhatnak együtt nyíltan... Ha a fiatalok ilyen filmeket látnak, az rossz hatással lehet az erkölcsükre... Megnövekszik az erőszakos és a szexuális bűncselekmények száma...”

A Káma Szutrának nem a szeretkezés a témája, hanem az élet. S az életünket magunknak kell irányítani. Elég furcsa azt állítani, hogy India még nem érett meg erre.

Kit próbálunk bolonddá tenni egy olyan országban, ahol képesek azért virrasztani, hogy a *Baywatchot* lássák, csak ne kelljen állandóan esőben ázó hindu hősnőket nézniük? Soha nem gondoltam volna, míg a fim készült, hogy ekkora ellenállást fog kiváltani.

Már arra is ígéretet tettem, hogy szerte Indiában csak egy külön nőknek szóló vetítés keretében mutatjuk be a filmet, egy héten keresztül pedig csak pároknak. Nagyon dühítene, ha a nők nem láthatnák. Nem tagadom, igen, feminista vagyok.

Ebben a filmben a nők természetesek, a férfiak teátrálisak. Talán mert az asszonyok, az asszonyi mentalitás áll a film középpontjában. (Következő tervezett filmem is egy asszonyról meg a lányáról szól, a mai Mumbai-ban játszódik, a globalizáció örülete ellen. Már följajánlottam *Toni Morrison* regényét – *Beloved* (Akit szerettek) – *Richard La Gravenre* forgatókönyvírónak, a női főszerepet pedig *Oprah Winfrey*-nek.)

A szex nem absztrakció, hanem az emberi kapcsolatok része, bár ritkán ábrázoltatik „nőstény”-szempontból. Ha én elmennék odáig, amit a cenzorok javasolnak, és vállalnám a vágásokat engedelmesen, hogy a szexualitást a filmen redukáljam egy villanásnyira itt, egy másikra meg amott, az eltorzítaná a lényegét. A cenzorok Férfi és Nő szerelmi harcát csiklandozássá silányítanák, semmint hogy elfogadják az ősi filozófiával terhes holisztikus szerelemábrázolást.

Megpróbáltuk felmutatni a szerelmet, egyúttal régi-új értelmezését is adni annak. Összeházasítani az Eroszt az Imádsággal.

Tamás Amaryllis

(jelenet a filmből)

Rajesh Gopalan

MIRA NAIR ÉS A KELET „MISZTIKUMA”

Feltéve, de meg nem engedve, hogy bárki is feledhetné a Kelet közismerten rasszista és idióta hollywoodi ábrázolását, *Mira Nair* asszony elhatározta, hogy felfrissíti a memóriánkat, felrizza a tudatalattinkat forgalmazni kívánt legújabb filmjével, a *Káma Szutrával*. Nos, Ms. Nair hűségesen ragaszkodott a legtöbb, Ázsiáról élő gyalázatos és képtelen sztereotípiához, amit Hollywoodban valaha is kitaláltak. Telezsúfolta a celluloidot sadista, kéjsóvár hercegnővel, egzotikus rabszolganőkkel megpakolt háremmel, púpos összeesküvővel, éber eunuchokkal, szokatlan, „külföldies” kosztümökkel, girhes fakírokkal, füstölgő tömjénillattal, kackiás bajszos órséggel (akik jobban beszélnek a görbepardok nyelvén, mintha korlátozott szókincsüket használnák). Az egyetlen rejtély és egyben különbség csupán annyi – már ami az „átfogó Kelet-elképzeléseket” illeti – miért hagyott ki olyan mindennapos „támaszokat” és támpontokat filmjéből, mint: a repülő szőnyegek, a hétmérföldes csodapapucsok, a derviskaravánok valamint a mindig nagy népszerűségnek örvendő és hatásos lámpás dzsinnek.

Az elmúlt évek filmtermése és mozgókép ábrázolta karakterei – az olyan alkotásokban, mint a *Gunga Din*, a *Charlie Chan*, *The King and I*, *Rambo*, *James Bond* és *Indiana Jones* – Hollywood túlnyomóan eurocentrikus szemléletét példázták, egyfajta gögös leereszkedést. Az ázsiaiakat vagy a po-jácák vagy a „hagyományos” tragikus áldozat kliséjébe szorították, mely szerepkörtől – a nyugati liberalizmus szellemének megfelelően – meg kellene szabadítani „a szerencsétleneket”. A legkönnyebb lenne legyinteni erre a szemléletre, mint jó szándékú baromságra.

Az afféle agyalmányok, mint a *Káma Szutra*, olyan megdöbbentően silányak minden tekintetben, hogy az már szinte komikus. De korunkban, ahol a hollywoodi kultúr-vandalizmus büszkén, emelt fővel cserkészi be a földgolyó minden zugát, bosszantó arra gondolni, hogy még a dél-ázsiai gyerekek is gyakran ezen az eltorzult perspektíván keresztül tanulják saját kultúrájukat és történelmüket. Az embert ez Észak-Amerika tragédiájára emlékezteti, az elpusztított bennszülött népekre, amely saját tradícióinak és történelmének vélhette azt a nyers karikatúrát, amit a „kovbojok és indiánok”-típusú torzszülemények sugalltak a megmaradottaknak. A *Káma Szutra* film maga állítólag a 16. századi Észak-Indiában játszódik – egyébként egészen beazonosíthatatlan időben és helyen. Nair asszony nagy erőfeszítéseket tesz valamifajta ultraegzotikus látványmozzi megteremtésére; a maga sovány sztoriját vizuális csábítással spékeli meg, rejtélyes, hogy mit keresnek egyetlen filmben Rajasthan palotái és sivatagai, Khajuro szobrai, valamint a Gangesz part.

A 16. századi Észak-Indiát mint a sorsfordító történelmi események és személyiségek századát jellemezhetjük. A tudós szultán, a Delhi-i Sikander Lodi halála körüli esztendőben, a panipati csata éveiben született meg a Mughal Birodalom Babur uralkodása alatt, és szilárdult meg Akbar alatt. Rajasthan lángban állt a Mewari Ranas vezette szövetséges Rajput felemelkedése és bukása idején, melynek Chittor ostroma és a nagy mézszárlás vetett véget. A szufi kor volt ez és a bhakta kora, Kabir és Nanak kora, kiknek üzenete és isteni tehetsége a mai napig képes megnyerni milliók szívét, és kitörölhetetlen nyomot hagyni a lelkekben az eljövendő századokra is. Nyilván a *Káma Szutra* alkotóinak is tudomásuk van mindezekről az eseményekről és személyiségekről, mégsem említik meg, még csak utalást sem tesznek rájuk.

A történet – amely elmondhatatlanul gyenge – négy főszereplő körül forog, akik mintha egy szappanoperából pottyantak volna ide. A színészek – három brit és egy amerikai – méltánylandó talentuma sem képes legyőzni a hamisítatlan középszerűséget, a kliséit klisére halmozó forgatókönyvet, melyet Ms Nair maga is jegyzett, részben. Ez a hatástalanul szegényes „script” a történelem mélyeségen lenézését jelenti. Az egyetlen dolog, amit a film akar, hogy ismétlődő, unalmas kísérletet tegyen a misztikus és egzotikus érzékiség légkörének megteremtésére. Megtervezettnek tűnik a provokatív címválasztás, pusztán csalétek, hogy – a homályos lánykori fantáziálások szintjén (értsd: a szexualitás, az erotikus szokások „varázslatossága”) – becsábítsa a moziba az amerikai szoft-pornó rajongókat.

Az egészben az a legmegdöbbentőbb – és ezt nem szabad szó nélkül hagyni –, hogy a filmet tulajdonképpen egy dél-ázsiai rendező jegyzi, aki ráadásul, nő. Nehéz elképzelni, hogy például egy Cecil B. De Mille vagy egy Bertolucci kijöhetnének valami hasonló kaliberű dolgozattal. De a *Káma Szutra* csak a legutolsó vadhajtsa annak a növekvő népszerűségű, „kortárs” irodalomnak és mozgókép „teljesítménynek”, amit a külföldi székhelyű dél-ázsiai származású művészek elkövetnek, az eurocentrikus kulturális sovinizmus Dél-Ázsiában fogant túlzásaiként, az *Indiana Jones*-féle „remekművek” pogány kapavágásának nyomán. Szomorú kimondani, hogy a hollywoodi orientális miszticizmus mély gyökereket eresztett a keletiekben magukban is.

Tamás Amaryllis fordítása

Megjelent: Times of India (1997).

Köszönet *Shiv Prasadnak* (New Delhi) és *Pruckner Pálnak* (Budapest Film) a publikációhoz nyújtott segítségért.

Endrődi Szabó Ernő

A VŐLEGÉNY ÚR LÁTOGATÁSA

– részlet –

in memoriam Richard Brautigan

Ott állt a villamosremízzel átellenben vagy két sarokkal föl-
jebb. Oké – mondtam magamban –, tuti, hogy ő az. A Vő-
legény Úr. Ahonnan néztem, ahhoz képest háttal állt, de
fölismertem a matrózkabátjáról. Úgy lógott a válláról, mint
nagy kék lepkeszárny. A járdaszélen állt, fejét fölsszegezte, és a
nyaka ettől gúnáros pózba merevedett. Ott szobrozott, és
kukkolta a búbanatos eget. Lógott az esőlába, és én azt gon-
doltam, hogy most épp talpmintát vesz, és sehogyan sem fért
a fejembe, hogy mire jó ez neki.

A megállóval szemközt, a kockakővel kirakott út túlol-
dalán egyébként egy kétemeletes cukrászda állt, ami föl-
tűnően hasonlított egy családi házhoz, amit cukrászdává ké-
peztek át. Akárhányszor fagyaltos kedvem támadt, mindig
ott lohasztottam le. Az alsori helyiségben, ami jobb nap-
jaiban autók nyughelyéül szolgálhatott, fagyaltozót ren-
deztek be. A falakon színes, virágdíszes tapéta virított, a
padozaton színes, virágmintás linóleumborítás, a pulttal
szemben meg kis fagyaltozóasztalkák és fagyaltozószékek
sorakoztak, az asztalkákon színes, virágdíszes fagyaltozó-
abrosz és fagyaltozóváza, a fagyaltozáshoz belekészített szí-
nes művirágokkal. Cuki volt az egész.

A pult mögött a Tulaj Felesége mérte a gömböket, meg-
közelítőleg aranyárban. Jó harmincas lehetett, a tekintetnek
irányt és mértéket szabó, delejező keblekkel. Amikor folyvást
csettegő adagolójával a nyári hőségben sűrű párát ontó fa-
jansztégelyek fölé hajolt, kerek, tömör keblei előrehömpö-
lyödtek, és köpenye kivágása mögött láthattam a vaskos,
eperszínű bimbókat és az érdes szemcsékkal hintett barna
udvart. A pult körül tejszag, krémszag, vajszag és punciszag
lebegett, a legfinomabb punciszag volt, amit harmincasban
valaha is éreztem. Erre mindig ráharaptam. Ezer más nő sza-
ga közül kiválasztottam volna a Tulaj Feleségének fagyaltos
illatokkal körülbélelt szagát. Valahányszor a soromra vár-
tam, szemlehnnyva szippantgattam és képzelegtem. Azt
képzelttem el, hogy csak hárman vagyunk az alsori helyi-
ségben, én, a Tulaj Felesége meg a fagyaltos punciszag, és a
Tulaj Felesége élveteg mozdulatokkal lehántja magáról a
köpenyt, lassúdan kilépdel a pult mögül, és a cuki fagyalt-
tozóasztalkák és székek karéjában meztelen piruettbe kezd,
melynek végén egyetlen csont-ideg- és hústölcsérré csava-
rodva, keblei duzzatag gömbjeit kínálja föl nyelvemnek.
Szemlehnnyva izlelgettem ezt a forró fagyaltcsodát, de a vége
mindig az lett, hogy kedvlohadvá ténferegtem ki a fagyalt-

barlangból, kezemben az obligát, megközelítően aranyárban
vásárolt gombóccokkal.

Egészen más volt a helyzet a Tulaj Feleségének Lányával.
A nézése egyenesen az ember heréibe markolt. Gyakran
találkoztam vele az utcán, villamoson vagy a temető előtti
téren, és duzzadt ajkait nézve azon töprengtem, milyen is
lehet abban a pillanatban, épp akkor, amikor még nem élvez,
de már majdnem.

Ezekben az években kint laktam a belső Shorock-square
és a külső St. Peers-Beth közötti senkiföldjén, egy nyomorú-
ságos, istenhátamögötti zugnegyedben. Esetleges utcasar-
kok, ütött-kopott házak odadobált tömbjei és logikátlan utak
elkent, sáros szalagjai alkották a negyedet. Egyik oldalán
temető határolta. Ablakom épp kovácsoltvas kapujára
nézett. A kapun egy kézzel festett, otromba betűkkel mázolt
felirat lógott: HASZNÁLATON KÍVÜL.

Sokat morfondíroztam azon, hogy mi lehet a halottakkal.
Sehogyan sem fért a fejembe, miként lehet a porladó tete-
meket használaton kívül helyezni.

A kertem csaknem a temető kerítéséig húzódott. A ket-
tő között egy rozsdás sínpár futott, senki sem tudta hová, és
azt sem, hogy honnan. Rég feledésbe merült vasúti szárny-
vonal sínjei voltak ezek, és a talpfákkal együtt az évről évre
vastagodó avar fénylő, barna rétege alatt rejtettek. Számta-
lanszor eltöprengtem, vajon mi történhet lenn, az Avaralatti
Országban. Úgy képzeltem, rágcsálók, rovarok, kishüllők
ezrei élnek ott boldog, felhőtlen életet, és ilyenkor, amikor
ezt elképzeltem, szorongva szurkoltam magamban: csak meg
ne essék, hogy valamelyik ügybuzgó vasúthivatalnok kiássa
nyilvántartásai mélyéről ezt az elfeledett vonalat, nehogy
útbaindítsa az egér-cickány-hüllő-bogarhalál-vonatot, de
igazából sohasem tudtam hinni ebben a lehetőségben.

A negyed házainak falairól szünet nélkül csurgott-per-
gett a finom homokká porló vakolat. Mintha sivatagban
éltem volna. A csukott ablakon át is behallatszott, és éjsza-
kánként az ágyban, lámpaoltás után, álmatlanul, sokáig hall-
gattam ezt a neszező homokzenét, és nem sok jót jósoltam
magamnak.

Volt egy szomszédasszonyom, cseszlett, lompos, közép-
korú nő, boglyas hajjal, és ivástól dülleteg, révedt szemek-
kel. Minden éjjel tajtékosra itta magát, és ilyen állapotban
gyakran becsöngetett hozzám.

Valaha gyakorló teozófusnő volt, és évekig készült arra,
hogy belépjen az Isten Országát nevet viselő női szerzetes-
rendbe. Azután egy nap összetalálkozott egy tizenhétéves
tripoliszi sráccal, aki másfél óra leforgása alatt elcsábította.
Évekig éltek együtt, és a fiú végighajszolta őt az összes létező

**Endrődi Szabó Ernő, folyóiratunk munkatársa, 1997. június
14-én tragikus hirtelenséggel megérkezett.**

szerelmi gyönyörön; szeretkeztek víz alatt, víz felett, levegőben és lépcsőházi szemeteskukákban, hidak vékony vaskorlátján, csoportosan és hónapokra magányba zárkózva, kipróbáltak minden elképzelhetőt, és szomszédnőm azt gondolta: ez Isten Országá. Azután a fiú meglépett egy akkoriban bevándorolt hindu pincérlánnyal.

Szóval gyakran becsengetett hozzám, és én néha kiballagtam, hogy végighallgassam a mondókáját. Mindig tudtam, miről beszél majd, amióta megismertem, néhány ritka kivételtől eltekintve, egyetlen témája volt: az állatai. Lakása kisebbfajta állatkertnek is beillett volna, bár igaz, hogy csak az apróbb fajtákat kedvelte. Volt egy kaméleonja, ami sohasem változtatta a színét, éjjel-nappal csillogó zöldben pompázott. Olyan volt, mintha súlyos, tömör topázból faragták volna. Mindenhová magával cipelte, áruházaiba, orvosi rendelőkbe és egyéb helyekre, és pórázon vezette, mint egy kutyát. Szóval mindig ugyanaz volt a műsor, az állatai, és persze, az egyes állatok ivási szokásai. Évek óta tervezett egy hosszabb tanulmányt erről a témáról, és engem arra használt, hogy az újabb ötleteit megbeszélje velem. Teljesen elbűvölte, hogy az egyes fajok milyen hatalmas mennyiséget isznak, és – ahogy mondta – milyen kulturáltan. S ha elvéve szóba hozta valamelyik régi ismerősét, aki föltétlen barátja volt a pohárnak, átszellemültem mondta: úgy ivott, mint egy állat.

Ilyen szomszédnőm volt azokban a rettenetes hetvenhármás, hetvenkilences és hetvenkilences években. Ezt a három évszámot igazából sohasem tudtam megkülönböztetni egymástól, talán mert annyira egyformák voltak, vagy mert teljesen szabálytalan sorrendben váltogatták egymást tízszer vagy tizenötyszer egymásután. Néhanap azt éreztem, hogy

nem is létezik ilyen, hogy esztendő. Azt éreztem, hogy hatalmas üvegbúra alatt élünk, és semmi mást sem csinálunk, mint láthatatlan, de mégis érzékelhető fala mentén rójuk utunkat körbe-körbe, és talán a magunk megnyugtatására, talán másért, a lépéseket esztendőknékre kereszteljük el, és hogy igazolva lássuk sehová sem tartó menetelésünket, az esztendőknékre nevezett lépéseket semmitmondó számjelekkel látjuk el. Röviden: valami irdatlan nagy humbugot szimatoltam az egészben. Így hát mindig összekavartam az esztendőket. Nem sok jót jósolhattam magamnak.

*

A kéregvasút megállójában vártam a szerelvényt. Egyetlen gyér fényű, alig pislákoló lámpa világította meg a bunkerhomályt. Délután volt, munkából igyekeztem hazafelé. Bámultam a síneket, és igyekeztem semmire sem gondolni. Egyszerre lépések zaja hallatszott – valaki lefelé tartott a lépcsőn. Amikor leért, a gumipadló egészen letompította a cipőtálpak toppanó nesztét, mégis tisztán kivehettem, hogy pontosan felém közeledik. Megállt a hátam mögött, és megszólított.

Megfordultam.

– Magát kerestem – mondta, és a hangja olyan volt, mint amikor egy rosszul hangolt fűhárfa teljes hosszában végigzuhan a földön. – Örülök hogy megtaláltam – mondta, és nézett rám a türkizszínű-cipőgomb-szemével.

– Szóval engem kerestél – mondtam.

– Igen – mondta, – És örülök, hogy megtaláltam.

– Valami történik? – kérdeztem, és közben arra gondoltam, hogy valami történik.

– Szerintem igen – mondta. – Legalábbis részben.

– Szóval maga szerint valami történik – mondtam –, legalábbis részben, ha jól értettem.

– Legalábbis – mondta. Közelebb lépett, és fürkészve nézett rám. Olyan volt, mint egy százötven-százhatvan magas, a szélein halvány brillantrózsaszín, beljebb brillantvörös és a közepén brillantkék, brillantfekete, kárminerezettel átszótt, csillogó pulykamellcsont. Pedig nem az volt. Már első látásra is egészen emberszabásúnak tűnt. Azon töprengtem, hogy vajon ki lehet, amikor azt mondta:

– Jöjjön velem. – Azzal mellém lépett, és barátságosan átkarolta a vállamat. – Vagy nem szeretne velem jönni? – mondta.

– Nem is tudom – mondtam. – Az attól függ. Tudja, nem igazán kedvelem az egyívásúságot.

Megcsóválta a fejét, és rámnézett. És csak nézett, és a szeme szomorúan csillogott.

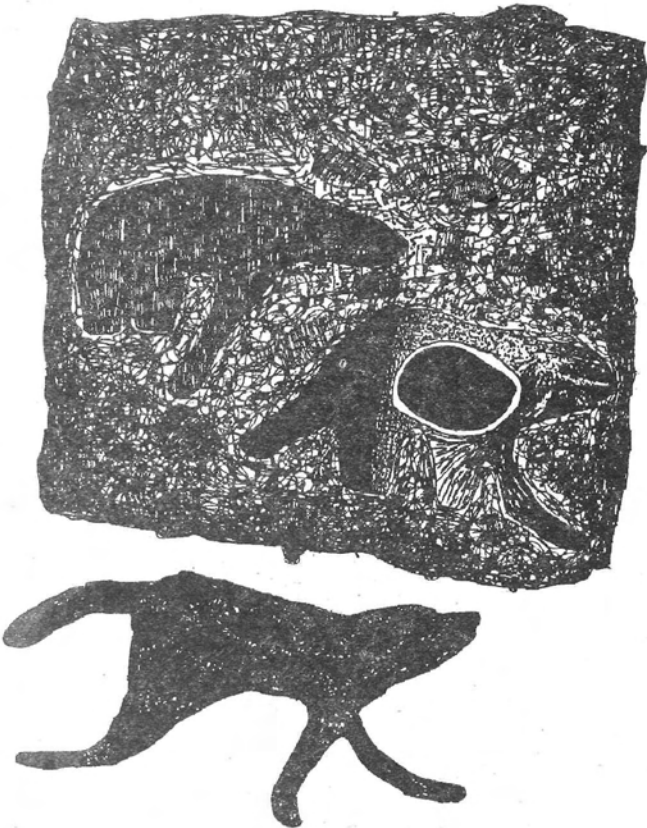
Nem akartam megbántani, és azt mondtam:

– Mindazonáltal úgy érzem, hogy egy pohárral szívesen meginnék.

Elmosolyodott, és villogtatni kezdte a fogsorát. Mint egy fogpasztareklám, nem a szájával, hanem a fogsorával mosolygott.

– Nem akarok rosszat magának – mondta. – Szeretné, ha beszélne egy lánnyal? – mondta.

– Az attól függ – mondtam ismét, és arra gondoltam, hogy most bizonyára megbántottam. Gyorsan azt mondtam:

– Most már határozottan úgy érzem, hogy szívesen meginnék egy pohárral.

– Oké – mondta, és belémkarolt. – Oké. Elviszem egy helyre. Egy olyan helyre, amire nélkülem sohasem bukkan rá.

Föltűnés nélkül léptünk be a helyiségbe, aminek közvetlenül az utcáról nyíló duplaszárnyú üvegajtaja mögött, belül, nagy, félköríves mályvalila szövetfüggöny lógott. Az ajtóval szemközt tekintélyes bárpult állt, amit két egymás mellé helyezett félgömb alkotott. A félgömbök alul dúsabbak voltak, és egymásbasímulásuk vonalát szépen ívelt, árnyékos cezúra emelte ki. Ugyancsak szépívű cezúra húzódott a félgömbök alatt is, ahol egy-egy széttartó irányú csonkakúpban folytatódtak. Fölül egyetlen karcsúsodó hengerbe símultak bele.

Vagy hasonlóképp.

A színe nagyon szép kékbe oldott lila volt. Mondhatnám: kékeslila. A bárpult előtt, legyezőalakú elrendezésben, gyöngyházberakásos mozaikasztalkák sorakoztak, köröttük tevenyeregpre emlékeztető székek. A terem közepes nagyságú lehetett, és az ajtóval szemközti oldalán galéria volt.

Fölmentünk a galériára. A fal hosszában süppedő, halványpüspöklila szattyánnal bevont kerevetek sorakoztak. Középpütt széles közlekedőfolyosó, és a korlát mentén ugyanazok a gyöngyházberakásos mozaikasztalkák és tevenyereg székek állottak, mint odalenn. A galéria két végében, sötétbordó üvegfal előtt, gótikus karosszékek sorjáztak, szám szerint háromszor három, hármass csoportosításban. Enyhén döntött támlájuk volt, és a homorú ülőkék közepéből nagyarásnyi, hengeres, gömbölyű végű rúd állott ki. A rúd tövében kétoldalt két tojásdad domborulat látszott.

Egyik sarokasztaltól fiatal nő emelkedett föl, és elindult felénk. Amint az egyik karosszék elé ért, játékos mozdulattal megbökte a meredő rudat. Az a bökes hatására előbb ideoda hajlongott, majd lassú, lüktető mozgásba kezdett. Ropant rugalmas mozgása volt.

– F-vitamin karosszékek – mondta, miközben mi leültünk. – Mit isznak?

Megállt előttünk. Karjait és vállait vékony, középilila anyagból készült kesztyűféle fedte, ami a csuklónál végződött. Testét ugyanabból az anyagból készült dressz borította, ami a deréktól a szegycsontig ívelő, homorúoldalú háromszögben végződött. Pompás, tömör keblei szabadon ringtak. Kúpjaik csúcsán a bimbók s a szemölcsös udvarok meredve ernyedve lüktettek. A harisnyanadrághoz hasonló dresszen, a combhajlatok fölötti részen, háromszögű, átlátszó anyagból készült, tenyérszerű ablakocská volt. Rajta felirat, fehér blokkbetűkből: POONA.

– Mit iszik? – mondta megint a szerettem-volna-tudni-kicsoda, és megint azon a zuhanó-fűhárfa-hangján.

– Őt – mondtam, és le nem vettem a szemem a lányról.

– Rendben – mondta. – Két szeméremdombuszodakok-télt kérek – mondta.

A lány bólintott, és azt mondta: 323 vitorlás yachtja van a Karibi tengeren, és egyjapán motorcsónakja. Cápavadász. Nem vacsorázom nála, mondta, és elment. Bámultam utána, ahogy elment. A tompora teljes kerekességében szabadon ringatózott. A dresszen hátul nagy ovális luk volt. Lement a

lépcsőn a bárpulthoz.

– Ne zavartassa magát – mondta azon a repedt-fűhárfa-hangján, szélben-kerengő-őzbarna-kalap-hangján. – Ne zavarja a dolog. Ő is kívánja magát. De most még nem akar magával lefeküdni. Előbb Connecticutban élő anyai nagynénje Long Islandba szállításáról kell gondoskodnia. Vakbélműtétjelesz, és ő nem bíz a filippinó orvosokban. Emiatt nyugtalan. De előbb-utóbb megdönti majd magát – mondta.

– Honnan tudja – mondtam.

– Hiszen a füle hallatára mondta – mondta, és csak úgy villogott az obligát mosolya.

– Mikor? – mondtam. – Amikor a rendelést fölvette – mondta. – Szóval maga szerint ezt mondta – mondtam. – Szó szerint – mondta. – Hát mi mást mondhatott volna – mondta.

– Ühüm – mondtam, és a közlekedőfolyosó bordólila szőnyegét bámultam, és azon morfondíroztam, hogy mit is mondott a lány,

– A lila – mondta –, a lila – és a szőnyegre mutatott. – Tudja maga, mi a lila? – mondta.

– Nem – mondtam –, nem tudom, mi a lila. Maga szerint mi az – mondtam.

– A lila – mondta –, a lila: minden. A lilát tudni: mindent tudni. A lila nem más, mint ultraibolya fényforrás egy marabu balszemében, a gének lebegése egy tengeri sünn spermájában, a lila a rosszul címzett levelek, az elromlott cippzárak és az írógépekről hiányzó szavak. Vagy azt hiszi, hogy az írógépeken minden szó rajta van – mondta –, azt hiszi?

– Nem tudom – mondtam –, nincs írógépem – mondtam, és azon tűnődtem, hogy vajon mi a különbség az írógép tabulatúrája és az ABC között. – Nekem csak egy lilakötésű szótáram van, ami a közép-kelet-európai búskomorság anatómiakönyve – mondtam.

– Így van, a lilát tudni, mindent tudni. A lila nem más, mint a világ képlete, az elsüllyedt napok történeteiben szertefoszló idő, falevelek lassú hullása víz alatti csendben, a lila: nemzetek álmai és a hiábavaló kézfogások. A lila egy háromszáznegyvenkilenc-felévágott kaukázusi narancs, a besszarábiai parasztok szomorú saruinak szaga, a lila: a lila. A lila: maga. A lila: én vagyok.

Barátságosan nézett rám, és a mosolya sem szomorú, sem vidám nem volt. Kis ideig hallgatott, majd azt mondta:

– Akarja tudni, mi még a lila – és hunyorogva nézett rám –, akarja?

– Hát – mondtam –, érdekes volna, azt hiszem – mondtam, és igazán azt hittem.

– Nem mondom el – mondta –, elmondhatnám, de nem mondom el.

Hallgatott.

– Jót akarok magának, azért nem mondom el. De ha tudni akarja, mi még a lila, akkor menjen el ide – mondta, és egy apró névjegykártyát csúsztatott elé, amin ez állt. *The church of Poona*. És alatta egy cím.

A lány feljött a lépcsőn, és megállt az asztaluk előtt.

– 29 vadnarancsot és vadfüget vadászott nekem 329 üvegtálban. Megvadbanánt – mondta. Keblei csúcsán a bimbók vörösen meredtek. Asztalunkra csúsztatta a tálcát, és a galéria végében álló karosszékekhez ment. Behúzta a széle-

ken lógó függönyszárnyakat az üvegfal közepéig. Azután lassan, halk sóhajjal beleereszkedett a középső karosszékre.

– Tele vagyok F vitaminnal – mondta, és le nem vette rólam a szemét.

– Azt mondja, megőrül magáért. Azt mondja: csak magával hajlandó ezután.

Néztem a lány táguló-szűkülő szembogarat.

– Ühüm – mondtam –, látom.

– Ne aggódjon – mondta –, és nehogy másra gondoljon. Akkor nem jön össze neki – mondta.

– A viláért sem – mondtam, és fölemeltem a poharamat. A pohár egyébként egy hatalmas versenyuszoda alakú kehely volt. Apró, domború, háromszögű hullámok fodrozták a fél-színét. Színig volt. A hullámokon barna, fekete, szőke, vörös, szőkésbarna pamacsok voltak. Az egészet pirosan csillogó rések tarkázták, és itt-ott fölillant egy-egy virgináldarab.

– Szkül – mondtam, és behunytam a szemem, és hosszú kortyokban ittam. Azután kinyitottam a szemem, és letettem a kelyhet. Szemben a lány még mindig ott sóhajtozott a karosszékre. Úgy láttam, nem jön össze neki. Fölálltam. Odamentem, és megcsókoltam egy helyen. Hálásan összerándult.

– Gyere – mondta –, gyere, mert én is papagájlevest eszem vasárnaponként, és szerelmes vagyok beléd – és összerándult.

Kisegítettem a karosszékből. Egy szattyánlila kerevethoz vittem, és belehajóztunk a ringatózásba. Olyan volt, mint a

víz alatt kitartott normál A hang, mint a lótuszzevők karácsonyi lakomája, mint az óegyiptomi szkarabeuszapsütés. Azután olyan, mint édes álomban elpattanó mandolinhúr, mint mézesdézében fürdőző datolyamag, és végképp összerándultunk.

Azután azt mondta:

– Anne Chick Lootis vagyok. Apám görög osztrigakalóz volt az Égei tengeren, és szólíts Chickloo-nak.

Fölállt, és megigazította a dresszét.

– A telefonkönyvben Koszta Rita néven – mondta –, és föltétlenül és mindig és veszek neked egy egérmancsot és egy kardvirágbojtot – mondta, és lement a lépcsőn a terembe.

Felöltöztem, és visszaültem az asztalhoz.

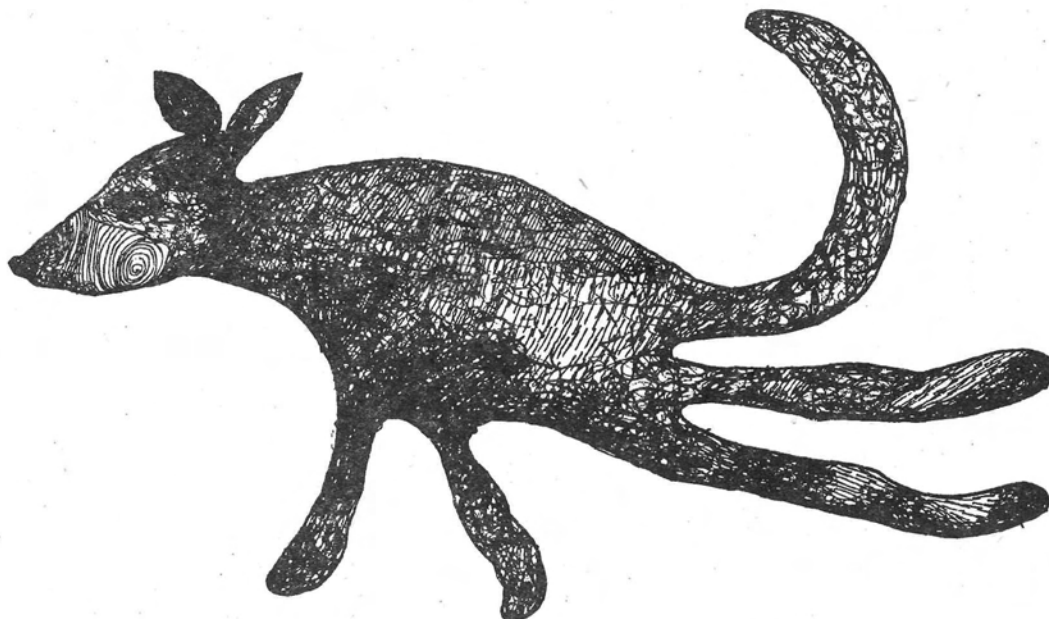
– Nem kellett volna – mondta, és nem nézett rám –, nem kellett volna. Most majd még jobban aggódik a vakbélműtét miatt, és magának, most, ebben a helyzetben föltétlenül el kell mennie ide – mondta, és az asztalon fekvő névkártyára mutatott.

– Oké – mondtam –, elmegyek – mondtam –, bár előbb már elmentem.

– Jobb kétszer, mint soha – mondta fogpasztamosolyával. – Érheti még meglepetés.

Ezek után nem tehettem mást, fölálltam, és elindultam.

A Maul Melan hagyatékából

Antal István

A KORSÓ MEG A KÚT

Addig jár a korszó a kútra, amíg meg nem basszák a lányt, aki odaviszi. Mindenki ismeri az idevonatkozó történetet.

Gondolom, jelen esetben nem lenne teljesen haszontalan, ha meghagynánk a korszót az egyetemes irodalomtörténet szakembereinek. Nem lévén elhivatott filosz, megpróbálom learatni a példázat kevésbé látványos sorsú szereplőjének, a korszót hordó (és nem hordókorszó) lány életében bekövetkező fordulatok gyümölcseit. Nem pályázom Brecht, Kleist vagy Goya sikereire és hírnevére sem. A korszó sorsát befolyásoló aktus elkövetésének pillanatképe pedig egyelőre annyira intenzíven foglalkoztatja fantáziámat, hogy az aktus lehetséges variációin túl semmiféle inspirációt nem érzek annak következményeire gondolni. Tehát bőven előfordulhat, hogy nemcsak Goyáig, de a gólyáig sem jutok el ősz előtt. Addigra gyermekeket hordozó madarak már régen elrepülnek melegebb éghajlatra, a Cigányfűrő című, kisebbségi szemléletű, kulturális értesítő pedig lehet, hogy megszűnik. Szárnyak és papír nélkül ülök majd magamban, mint egy törött korszóból ittmaradó cserép.

Az egyszerűség kedvéért vegyük komolyan magunkat, és ne tételezzük fel, hogy a korszó köcsög. Gondoljuk azt, hogy a leányt ért inzultus heteroszexuális természetű. Nem azért, mintha előítélettel viseltetnék az azonos neműek között bonyolódó szexuális tömegközlekedés vagy különbejáratú, privát szolgálmi utak eseményei iránt, hanem azért, mert azt szeretném, hogy legyen csak ez a lány az általános alany metaforikus megtestesítője, és sem az én írásművészetem, sem feltételezett olvasóim asszociációs érzékenysége nem annyira kifinomult, hogy egy ennyire szerény példázat eseményeinek végigkövetésekor belső vagy külső értelemben travesztált általános alany(ok)hoz mérhessük be magunkat. Ne tételezzük fel (még) azt sem továbbá, hogy a korszós lányt coitaló partner egyben annak férje is. Részben ellentmond ennek a példázat közismert szövege, amely évszázadok óta lányról, és nem asszonyról, beszél. Itt nemcsak édes anyanyelvünk árnylatokban gazdag distinkcióira hivatkozhatom, hanem az általam ismert idegennyelvű variációk is egyértelműen a „girl”, illetve „Mädchen” és nem a „woman” vagy „Frau” változatokat részesíti előnyben. Finnugor nyelvész ismerőseim hivatkoznak ugyan baráti beszélgetések során néhány olyan, lappföldi nyelvjárásokban továbbélő, változatra, ahol elmosódik az indogermán nyelvekben általánosnak tekinthető különbségtetés, de egyrészt elismerik, hogy ezek a változatok a többnejűség „virágkorának” időszakából maradtak fenn, másrészt még ők is csak több liter bor

vagy valamelyest kevesebb űrmértékű égetett szesz elfogasztása után vetemednek ezeknek a nyelvrégészeti leleleteknek emlegetésére. Odáig azonban még ők sem merészkednek soha, hogy az egyértelmű „asszony” alak prioritását bizonyítani próbálnák. (Itt kell mellékés, de járulékos példaként megemlítenem, főként a bölcsészlányok kedvéért, Edgár Allén Poe nevét A kút és az inga című elbeszélése kapcsán. Mint az közismert, az inga szó a „linga” kifejezésnek évszázadok és száz meg száz kilométerek vándorlásai során elcsökevényesedett alakja. Ez utóbbi szinonima pedig az európai, főként a latin nyelvek családjában magát a nyelvet, a szankszrit ősforrásnál pedig a férfiak nemi szervét jelöli. Az összefüggést bárki bölcsen beláthatja, ha felidézi magában az inga jellegzetes pendulum-mozgását, és hozzádúdolja – nem túl hangosan – a tik-tak, tik-tak szópárt.)

Nem szívesen tekinteném továbbá a szexuális találkozás hímtagját (mármint a kisebbik hímtag tulajdonosát és működtetőjét) a példázatban szereplő, feltehetően (de nem bizonyíthatóan) ifjú hölgy férjének azért sem, mert csak a közeli jövőben kerül a Parlament elé a házasságon belüli, a nő hátrányára elkövetett nemi erőszak kérdése. Lévéen, egyrészt jó állampolgár, másrészt jó, de nem kevésbé heves indulatokban gazdag férj, sem a honatyáknak és honanyáknak, sem a jogi megvilágosodás eljövendő állapotában euforizáló feleségemnek ötleteket adni – magam ellenére – nem akarok. Nem beszélve arról, hogy az ezután kidolgozandó törvényi tényállások ismeretének hiányában, saját jogkövető vagy jogellenes magatartási formáim kialakítását is csak a jövő hozhatja meg.

Egyébként sincs ínyemre a politizálásnak, ráadásul a politizálás nálunk tapasztalhatóan alacsony szintjének, semmilyen formája. Legyen az ember köz- vagy magáníró, elmélkedjen egy ombudsman teóriáin vagy egy ombudswoman tomporán, a politika mindenképpen túlságosan alacsony szinten veti fel az élet kérdéseit, és mindig önmagát gerjesztő, hazug módon.

A kérdés, és ez nem megvetendő, hogy mit akar a lány? Miért megy a kúthoz? Hol hagyta a vízcsapot? Miért nincs közművesítve a telep? A falu?

Jó, most közművesítik. Kék munkaruhás, bézbólsapkás munkások, szám szerint öten, fúrják a talajt a közművészet ügyében. Lehet, hogy szegény lány, aki tizenhat éves korában a második általánosból általánosan kimaradt, és egyébként is pösze, a kemény *k* és a fityegő *fk* közötti tonális különbségtétel sikertelen vagy tévesen értelmezett megkísérlése

közben bukta el a lányságát. Azt gondolta, hogy az átmenet szellemében, első lépésként megteszi a kemény fis, és azután majd lefíleg az elképzelt lágyságig. Tudniillik, az volt a baj, hogy az öt bézbólosból négy elment a falu közepén lévő kocsmába. A leghülyébb ötödik pedig ottmaradt a terepen ($r \neq 1$), azzal a feladattal, hogy várja meg a többit, amíg visszajönnek. A maradék ötödik, szegény, olyan hülye volt, hogy – bár megmagyarázták neki – ami késik, nem múlik, képtelen volt megszokni, ahogy ami viszont múlik (pl.: az idő), az önmagában rém unalmas, lévén, csak tömegében, és akkor is csak utólag, érzékelhető, mert anyagtalan. „Huh, de elment az idő”, gondolhatta magában, majd körülnézve hozzátette, „és ezek még nincsenek sehol”. Kijelentése alapvetően és önmegtévesztő módon eufémisztikus volt, mert nagyon jól tudta, hogy a többiek hol vannak. Hol van az a „valahol”, ahol éppen vannak. A kocsmában spiritualizálják anyag-mivoltukat. Ami a tudatlan és balek, maródi, ötödik munkás szempontjából filozófiai értelemben azt jelentette, hogy spirituális környezetének elviselhetetlenné nehezédő anyagtalanságát nem kompenzálhatta a fizikai valóság azon anyagszerű képével, melyen (melyben?) megláthatta volna az általa hiányolt, elbitangolt négyek (bandájának) részegségtől dülöngélő tagjait (némelyiket bizony pisiléshez előgyűrött, össze-vissza csordogáló hímtaggal). Nem projiciálhatta bele a tudattalanjában önmagáról megjelenő képet a fizikai valóság eme, fizikai tényszerűséggel megjelenő képébe. Önmaga bennsejében rekedt az önmagát identizáló, tudatalatti, vizuális jel/enség#éenség, mint (a történetben nem szereplő) Katiban a gyerek. Sem a régi, sem az új hiányérzetével nem tudott már együttélni; ez forradalmi helyzet. Előkapta indulattal a hozzá legközelebb eső tárgyat, és az – önálló – emberré válás első gesztusaként, játszani kezdett vele. Ez a tárgy a saját hímtagja volt. Mint rájött: kézi meghajtású biorobot.

Ekkor ért a kúthoz a lány, hogy tiszta vizet öntsön a korsóba, de szerencséjére (vagy balszerencséjére) csak csapot talált. Azon nyomban (azon a nyomon?) közművesítettek magukat, és egy örökérvényű közmondást hagytak az emberiség eljövendő nemzedékeire. Azóta a közmunkások félnek a korsótól, és a veszélyérzet kompenzálásaként, fogadásból megeszik, vagy megharapják korsóikat a falusi vagy külvárosi kocszmákban.

Persze, ez csak az egyik lehetséges magyarázat. Az optimistább vagy földhözragadtabb történet.

Minden legendának van egy rémtörténeti gyökere is. A falu kútjába ereszkedett, vagy magát oda a föld alól befúró, ocsmány szörnyetegről, aki nem átalija kénköves valagát a település ivóellátását biztosító, friss artézi vízben áztatni, miközben azt hirdeti, hogy csak egy gyöngye, fejjér szűzleány megtötykölésének árán hagyja megint vízhez jutni a lakosokat.

A falulakói, mondjuk, nem túlzottan ijedtek meg a szörny fenyegetésétől. Részben azért nem, mert a férfiak úgyis csak a pálinkát meg a maffiózóktól beszerzett metilalkoholt itták

a kocszmában, másrészt pedig azért nem, mert az asszonyok is rákaptak az italtra. Megutálták, megunták a főzést. A faluban bőséggel kínálta a finom falatokat a nemrég megnyílt McDonald's, és az önkormányzat elnöke megígérte az embereknek, hogy ha újra megválasztják, a következő menet során elhozza a faluba a Pizza Hutot is. Úgy éltek hát mindannyian, mint az olajosok a Dallasban. Baj csak az volt, hogy kiesett a focicsapat a megyei II-ből, de már levajazták a maffiával, hogy őszre lesz öt ukrán, honosított álnéven az egykori Déli Hadseregből.

Nem lett volna semmi gáz, ha egy idióta vállalkozó nem akar fürdőparadicsomot csinálni a helységből. Ekkor derült, a kút vizsgálata során, napfényre az elefeledett, nagy unalomban és nyomorban élő szörny jelenléte. A vállalkozó, nyilván Loch Ness népszerűségéből és időtálló jövedelmezőségéből kiindulva, ragaszkodott ahhoz, hogy a vízparadicsom a szörny nevét (Hajdú Böszörmény) viselje. A szörny ehhez nem járult hozzá, továbbá azt sem vállalta, hogy szülői vagy hatósági hozzájárulás és egyházi áldás hiányában összeadjon házasulandó párokat. Elvállalta viszont a frissiben létrehozott helyi borrend titkos fősatrapájának címét, valamint azt, hogy minden pénteken üres Versatile ceruzatokból kilő az elpenészedett kútból egy papírgalacsint, amelynek leesési helyén a vállalkozó elrejtett marmonkannából fürdővizet fakaszt.

A szörny nem is kért szolgálatiért mást, mint egy hajadont (az érintetlenség kritériumáról, ebben az esetben, a fennmaradt kódexek nem tesznek említést). Tudniillik, valamikor Jean Cocteau-nak A szép és a szörnyeteg című filmje volt a kedvence. (A kút falát még ma is, ennyi idővel a szörny halála után, Jean Marais-portrék díszítik, de arról nincs adat, hogy Cocteau és Marais homoszexualitásáról és egymás iránti vonzalmáról Hajdú Böszörmény tudott-e.)

A lényeg a lényeg: ez a kívánság lett a szörny veszte. Az egyébként mindenre elszánt, és a helyi önkormányzat meg a vállalkozó által busásan megfizetett konzumnő, miközben egy erre a célra rendszeresített csigakötelen a felajzott Hajdú tartózkodási helyének irányába ereszkedett lefelé, a javító-nevelő közmunkára ítélt csigakezelő látása az aznap elfogyasztott metilalkohol következtében elhomályosult. A csigakezelő – megvakulástól tartva – pánikba esett, és elengedve a kötelet, szeméit, rövid ideig, vadul dörzsölni kezdte. A meglódukt kötélt mozgásától a konzumnő is megijedt, és ösztönösen a kötéltől kapott. Egy rövid pillanatig tartott csak ugyan ez a kellemetlen intermezzo, mert a csigakezelő hamar felismerte, hogy nem veszítette el örökre a látását, csak a vércukorszintje hirtelen és radikálisan lezuhant, amit azonnal helyre is billentett a zsebéből előkapott, kis laposüvegből. Ez a rövidke pillanat is elegendő volt azonban ahhoz, hogy a konzumnő kezéből kieső, barna keménykőből készített korsó, amelyben üzleti találkozások idején a hüvelyke öblítésére szolgáló hipermangános oldatot tartotta, lezuhanjon, és a hosszú ideje önmegtartóztató életet

élő, és ezért a várakozástól fölgerjedt szörny koponyájának lágyrészeire esve, azonnali halált okozzon.

A település és a fürdőcentrum vezetői nem engedhették meg, hogy az üzlet fellendülésének idején a vállalkozás legnagyobb vonzóerejét jelentő figura egyszerűen csak eltűnjön az élők sorából. A korábbi csigakezelő helyettesítette pén-tekenként, galacsinköpések idején, a szörnyet, a titkos fősatrapai cím pedig tovább élt a borrend által palackozott üvegek címkéjén. A kezelőről kiderült, hogy sokkal ügyesebben köp, mint a szörny. A sors iróniájaként, mint annak közvetett, bár végtelen gyilkosa, idővel felvette a Hajdú Böszörmény nevet, és egy jólsikerült plasztikai műtét után, amely arcát a kívánatos szintre rondította, házassághoz is segítette az egyházi és világi fórumok előtt összeadhatatlan párokat.

A település jobban virágzott, mint valaha. Nemcsak három McDonald's volt már, hanem nyílt két Pizza Hut is, meg egy Burger King. Volt helyi kábeltelevízió, és minden szombat éjjel pornóadás a korcsmárosné meg a kéményseprő főszereplésével. Még „Jani is házhoz jött”, hogy utána járjon a csodának.

A konzumnőnek, persze, el kellett tűnnie. Ő lett a hely gazdaságát megalapozó legenda hőse, mely szerint, amikor feláldozta ártatlanságát (!) a faluért, a kiéhezett szörny felfalta. Alig lehet azóta elhessegetni az önként jelentkező szűzlányokat, akik a kút kávéja körül ólálkodtak, hogy megismételjék a Hős Szűz áldozathozatalát. Emlékműve alatt (marmonkannából) szűzforrás fakadt, amelynek vize, a hüvely kiöblítése után, gyermekáldással ajándékozza meg a meddő asszonyokat. A valóságban az történt, hogy Hajdú Böszörmény meggyilkolásának koholt vádjával egész életre

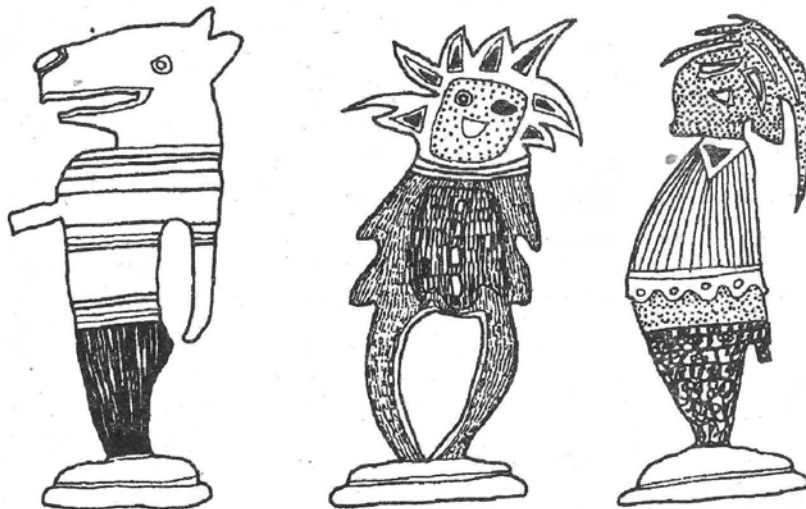
szóló háziőrizetre ítélték, aminek foganatosításakor a csigakezelő felesége lett. A vállalkozótól ajándékba kapott álomvillában élnek, és Hajdúné – hiszen ma már férje viseli a szörny nevét – nem is vágyik arra, hogy a palotán kívüli világot lássa. Ott is ő uralkodik ugyanis. A helyi televízió Hajdúné élettörténetéből készült sorozatokat nyomja, és szörnyűmártíromságának kegytárgyaiként, egykori korsójának cserepeit az emberek eksztatikus imádattal veszik körül. A helyi plébános már megtette a lépéseket boldoggá avatásának érdekében.

Metaforikus erejű mondás őrzi emlékét: „Addig jár a korsó a kútra, amíg el nem törik.”

Mindenki tudja, hogy azzal a korsóval eltört az őgyöngye élete is.

Milyen egyszerű lett volna, persze, a választott példázatot azon a vulgáris szinten interpretálni, hogy teszem azt, példának okáért, a Cigányfürdő című, agonizáló lap a lány a korsóval, a korsó maga a kisebbségi szemléletű kultúra, a kút a Soros Alapítvány vagy a Költségvetés, a Partizán Szövetség, a Kisebbségi Hivatal, az MTV, a Duna TV vagy bármilyen szerv (leszámítva a hímtagot), a bokor mögül előbukkanó, vagy egyszerűen csak a légyottra érkező, a szerelmes nem-férj pedig, ne adj' Isten, Tabajdi Csaba, Farkas Flórián, Fátyol Tivadar, Horn Gyula, akárki (akár, ha lehet, külföldi Jederman), csakhogy mondjak egy nevet: a Cigányzenekar, a 100 tagú (bár, ahogy egyszer láttam őket, nem mindegyikük hímtagú).

Ha ez az álom igaz lenne, akkor talán még reménykedhetnénk abban, hogy elkészítésre készülő lapocskánk fennmaradásának záloga lehetne az egyik eufemizált cserép.

Majdnem-kedveseink!

Eredetileg úgy terveztük, hogy folyóiratunk utolsó számának erre a néhány oldalára Márquez-től „elcsent” novellát nyomtatunk, amely igazolja a homo sapiens jelenlétét a Földön, de miután a minisztérium Cigány Főosztálya az égbe ment, jó magyar szokás szerint mennybemenetelüket dokumentáljuk.

A levelek íróiról nyilván kiderül: annyi szabadság szorult beléjük, hogy nem kapnak sem attól, sem József Attilától Levegőt. Javaslom, kapcsoljunk rájuk lélegeztető készüléket. A kancellária leltári számmal ellátott rágógumiya oly mértékben tipografizálta orcájukat, hogy egy kisképernyős televízióban már nem is férnének el. Hadd dagadjanak és fussanak Európába. Érvelhetnének bizony a tudorok, a lelkek kinyalói, ha Indiához csatolták volna a trianoni békeszerződéskor a Dunántúl lankás tájait. Mi itthon maradunk egy történettel:

Már jócskán dúlt a dualizmus Magyarországon, az emberek megnyugodtak, megtörtént a jobbágyfelszabadítás, a közös teherviselés, unió Erdéllyel. Arany szép öreg lett. És Petőfitől sem kellett már félnie senkinek. A kultuszminiszter a leghírhedtebb rebellis újságírót kérte, hogy az állam pénzén szerkesszen egy folyóiratot, melynek csak annyi a feladata, hogy szidja és kritizálja a kultuszminiszter munkáját nyilvánosan a sok ezres példányszámú Borsszem Jankó hasábjain.

(szerk.)

MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI
MINISZTER

213149/97.

Cigányfűrő Szerkesztősége

Petri György úr részére

Budapest

Kedves Gyurfi!

Teljes mértékben egyetértek Veled, hogy a cigányság oktatásának és kulturális életének támogatása rendkívül fontos feladat. A Minisztérium Kisebbségi Főosztályán belül működő Cigány Oktatási és Közművelődési Osztálynak éppen ez a feladata. Tekintettel a problémák sokaságára, a rendelkezésre álló költségvetési keret felhasználása előre meghatározott éves program szerint történik.

Ebbe az évben a Kisebbségi Főosztály nem tud támogatást nyújtani kisebbségi lapok, folyóiratok megjelenéséhez. Ilyen célú támogatás iránt a Nemzeti és Etnikai Közalapítványhoz lehet fordulni. Balogh Attila ezt a tájékoztatást a Főosztálytól korábban már megkapta.

Budapest, 1997. május 30.

Üdvözlettel:

Dr. Magyar Bálint

A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségokért
Közalapítvány

Levélcaim: 1357 Budapest, Pf. 2
Szállóhely: 1054 Budapest, Akadémia u. 3.
Tel.: 353-4444/4444m, 453m, 312-2834
Tel./Fax: 332-7334

Cigányfűrő szerkesztősége

g:cs@vianet.com

Budapest
1089 Baross u. 124.

Tisztelt Szerkesztőség!

Az 1997. évi sajtótámogatásra beadott pályázatokról a kuratórium 1997. február 13-i ülésén döntött. Sajnos a hivatalos jegyzőkönyv elkészítése és hitelesítése (amely nélkül a kuratórium döntéseit végrehajtani nincs módunk) betegségek miatt sokáig késett. Azóta minden biznnyal értesültek már a döntés vég-eredményéről.

E levemben hivatalosan értesítem Önöket, hogy a Cigányfűrő c. lap pályázatát a kuratórium forráshiány miatt nem tudja támogatni.

Kérem a döntés tudomásul vételét, a késelemért pedig elnézését. Javaslom, a jövőben is kísérvék figyelemmel a közalapítvány pályázati kiírását.

Budapest, 1997. június 5.

Üdvözlettel:

Molnár Márton
igazgató

CIGÁNYFŰRŐ

KISEBBSÉGSZELLEMŰ MŰVÉSZETI ÉS KÖZFIZETI FOLYÓIRAT BUDAPEST BAJCSY-ZS. U. 72. TELEFON: 111-6884 FAX: 111-7048

MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM

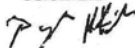
Magyar Bálint miniszter úr
részére

Tisztelt Miniszter Úr!

Levelét megkaptam, melynek másolatát természetesen Petri Györgynek átadom. Meglepődve olvastam levelében azt a lehetőséget, miszerint a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány illetékes abban, hogy lapunkat támogassa. A Közalapítványnak ezen *illetékességét* egy hozzánk eljuttatott oktatási levelökkel tennem még érdekesebbé az Ön számára: 6k szintén *forráshidnyra* hivatkoznak.

Budapest, 1997. június 9.

Üdvözlettel:

doktoratan Balogh Attila

Kedves Gyuri!

Próbálkozásunk hasztalan (íme a két levél). Demszky nem adja oda a verklit, amivel annak idején a Beszélőt készítették, mert a vele készült eszme is már múzeumban van.

Budapest, 1997. június 9.

Barátsággal Üdvözöl:

Balogh Attila

SZÓVAL TARTOM AZ ASZTACT

Tisztelt Olvasó!

A Cigányfúró továbbra is megrendelhető postai pénzes utalványon az alábbi címen:

Cigányfúró Szerkesztősége
1089 Budapest Baross utca 124.

Előfizetési díj összesen 576,- Ft + postaköltség - példányonként - Budapestre: 34,- Ft, vidékre 44,- Ft.

Hol kapható el a Cigányfúró? Az alábbi helyeken folyamatosan:

Írók Boltja (VI., Andrassy út 45.),
Kékharisnya Könyvesbolt (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36-38.),
Cirko-Gejzír (VIII. Lőrinc pap tér 3.),
Pont Könyvesbolt (V. Mérleg u.6.),
Örökmozgó (VII. Erzsébet körút 39.),
Hunnia Kávézó (VII. Erzsébet körút 26.),
Szindbád Mozi (XIII. Szt. István körút 16.),
Odeon Kft. (XIII. Hollán Ernő u. 7.),
Tabán Mozi (I. Krisztina körút 87-89.),
Balassa Könyvesbolt (II. Margit utca I.),

Művész Mozi (VI. Teréz körút 30.),
Blue Box (IX. Kinizsi u. 28.),
Századvég Könyvesbolt (V. Veres Pálné u. 4-6.),
Liget Galéria (XIV. Ajtósi Dürer sor 5.),
Graffiti (VIII. József körút 63..),
Király utcai Könyvesház (VI. Király u. 50.),
Bartók Könyvesbolt (XI. Bartók B. u. 25),
MTV Újságpavilon (V. Szabadság tér 17),
Fórum Könyvárúház (VII. Rákóczi u. 14.),
Műcsarnok (XIV. Hősök tere),
Pedagógus Könyvesbolt (VIII. Múzeum krt. 8.)

VIDÉKEN:

Szokoly Antikvárium (Veszprém, Szabadság tér 13.),
József Attila Könyvesbolt (Kaposvár, Fő u. 33.),
Rónai Művelődési Központ (Miskolc, Mindszent-tér 3.),
Grand Café Művészmozi (Szeged, Deák Ferenc u. 18.),
a Székesfehérvári Városi Könyvtárban és fiókkönyvtáraiban.

A lapot nem a Magyar Posta, hanem már megint Anti terjeszti!

TARTALOM

Balogh Attila: <i>Hölgyek, urak</i> -----	2
Allen Ginsberg utolsó verse: <i>Halál és hírnév</i> (Eörsi István fordítása) -----	3
Eörsi István: <i>Nem említésre méltó változás...</i> ----	6
Rüdiger Vossen: <i>A cigányok Közép-Európába</i> <i>érkezése</i> (Ladányi Klára fordítása) -----	7
AMÉRIKAI KÖLTŐK: Sparrow, Julian Beck, Hal Sirowitz, Anselm Hollo (Az utószót írta, és a verseket fordította: Gyukics Gábor) -----	12
Tamás Amaryllis: <i>A szerelem meséje</i> (Mira Nair, a „Káma Szutra” c. film rendezője mondja) --	18
Rajesh Gopalan: <i>Mira Nair és a Kelet</i> „misztikuma” (Tamás Amaryllis fordítása) --	20
Endrődi Szabó Ernő: <i>A Vőlegény úr látogatása</i> --	21
Antal István: <i>A korsó meg a kút</i> -----	25
Balogh Attila: <i>Humorom</i> -----	32

CONTENTS

Attila Balogh: <i>Ladies, Gentlemen</i> -----	2
Allen Ginsberg's last poem: <i>Death and Fame</i> (Translated by István Eörsi) -----	3
István Eörsi: <i>Don't Noteworthy Change...</i> ----	6
Rüdiger Vossen: <i>The Gipsys's Arrival in the Central</i> <i>Europe</i> (Translated by Klára Ladányi) ----	7
POETS OF AMERICAN: Sparrow, Julian Beck, Hal Sirowitz, Anselm Holló (Gábor Gyukits's translating and writing of epilogue) -----	12
Amaryllis Tamás: <i>The Tale of Love</i> (Mira Nair, director of „Kama Sutra” tells about her new cinema) -----	18
Rajesh Gopalan: <i>Mira Nair and the Oriental</i> <i>Mysticism</i> (Translated by Amaryllis Tamás)	20
Ernő Endrődi Szabó: <i>Mr Fiancé's Visit</i> (Extracts)	21
István Antal: <i>The Pitcher and the Well</i> -----	25
Attila Balogh: <i>My Own Humour</i> -----	32

Györgydeák György *tusrajzai*
Νικοςζ Δαπανελοςζ *fotója*
Josef Koudelka *fotója*

Graphics by György Györgydeák
Photo by Νικοςζ Δαπανελοςζ
Photo by Josef Koudelka

A szerkesztőség munkatársai

Balogh Attila *főszerkesztő*
Prónai Csaba *főszerkesztő-helyettes*

Baranyi Ilona *olvasószerkesztő*
Ladik Katalin *szerkesztő* (vers)
Tamás Amaryllis *szerkesztő* (film, interjú)
Neményi Zsolt *szerkesztő* (széppróza)
Györgydeák György *művészeti szerkesztő*
Balahoczki Mónika *szerkesztőségi titkár*

Endrődi Szabó Ernő Antal István, állandó munkatársak
Eörsi István és Petri György főmunkatársak

Cigányfűró kisebbség-szellemű művészeti és közérzeti folyóirat

Megjelenik: kéthavonta

Kiadja: a Dunától a Gangeszig Alapítvány

Felelős kiadó: Kardos László elnök

Cím: 1089 Budapest Baross utca 124.

Telefon: 06 30 343-799

A Cigányfűró megjelenését a következők támogatják:

Zalka Imre fényképész, Amrita Sasmaly, Soros Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap

ISSN 1218-3881

Nyomdai előkészítés:

Nyomás: FRAGMENTUMKFT.

OLDALANKÉNT
HÁROM FORINT

KUMOROM

Imi, vállalva a kockázatot, mivel az öngyilkosokat a helyi tiszteletes úr nem temeti el – az önszületendőket is csak nehezen tuszkolja a keresztvíz alá –, évente négy-öt alkalommal próbálkozott az önakasztással. Természetesen látványosan és nyilvános helyen, hogy időben levághassák, és hogy a túlélés vigyorával fintoroghasson a kockázatot nem vállalókra. A halott virrasztása spirituálisán és anyagilag is jelentős energiát igényelt a rokonoktól, olyannyira, hogy a faluból a telepre merészkedő szegényebb magyaroknak is nekik kellett pálinkát és egy kevéske ételt adniuk. Imi ezt tudta, hisz feleségét és a pálinkát is egy halotti virrasztáson ismerte meg. Anyja szegénységét ismerve ugyan, de mégis újra fölakasztotta magát egy számáristállóban. A rokonok sokáig tanakodtak, hogy kire men-nyiköltség jut. Hosszas veszekedés után letakarták a tükröket, kikészítették a gyertyákat, s az italok is a helyükre kerültek.

Bálint bátyám a számáristál-
ló környékén udvarolgatott,
amikor a már halottnak hitt Imi
nyöszörögni hallotta. Gyorsan
levágta a kötélről, kivitte a leve-
gőre. Barna idegesen rákiáltott:

– Eszednél vagy, te cigány?
Hát már minden el volt készítve,
ihattunk, ehettünk volna, te pe-
dig mindent elrontasz!

Bálint Árk

60RUPA'A 01204